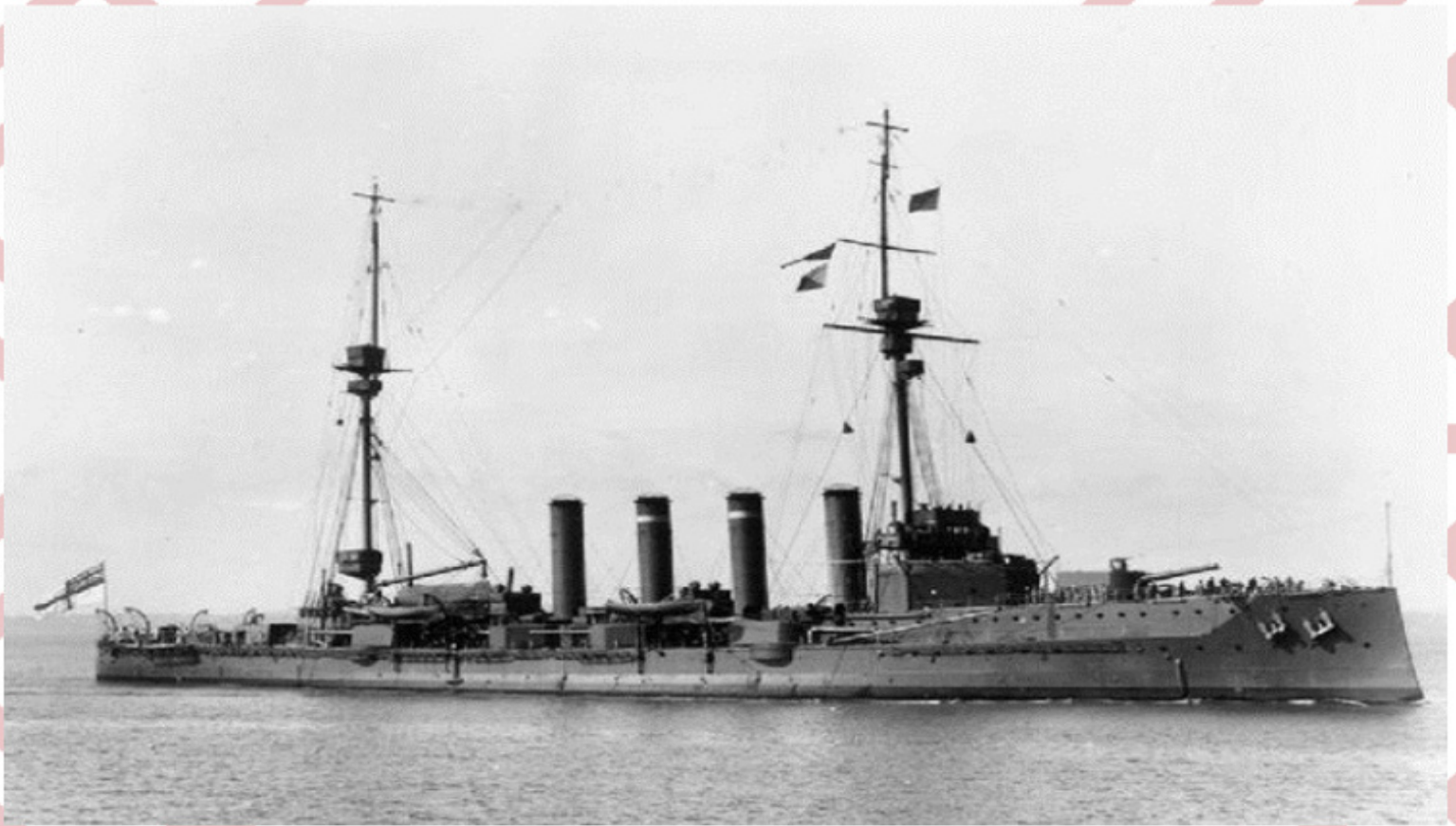

Paavo Talvela

Liittolaisvaltojen
Muurmannin retki
1918-1919

KARJALAN
SIVISTYSSEURA

Liittolaisvaltojen Muurmannin retki 1918 – 1919.

Kirj. Eversti Paavo Talvela.

Die Murman-Expedition der Ententestaaten 1918-1919.

L'expédition de Mourmane de l'Entente 1918-1919.

Sähkökirjana uudelleenjulkaissut Karjalan Sivistysseura ry 2014.

ISBN 978-952-68206-1-3

Sisällys

Julkaisijan alkusanat

Luku 1 - Saapuminen Muurmanniin ja Arkangeliin

Luku 2 - Sotatoimet saksalaisia vastaan

Luku 3 - Aselepo ja omien joukkojen ongelmat

Luku 4 - Punaiset ja valkoiset suomalaiset

Luku 5 - Vetäytyminen ja sen valmistelu

Kartta

Selitteet

Julkaisijan alkusanat

Julkaisu on osa Karjalan Sivistysseuran alkavaa sähköisten julkaisujen sarjaa. Talvelan tekstin sisältävät konekirjoitusliuskat löytyivät seuran toimiston arkistoista, osana laajempaa käsikirjoitus- ja tekstikokoelmaa jonka osia tullaan tulevaisuudessa julkaisemaan lisää. Tekstiä on toimitettu varovasti ja valikoiden- kirjoitusvirheitä on korjattu lukemisen helpottamiseksi, mutta itse sisältöä ei ole muutettu. Paikannimet ja muut muuttuneet termit on säilytetty alkuperäisessä kirjoitusasussaan, jossa ne löytyvät myös karttaliitteestä. Nykyiset kirjoitusasut löytyvät lopun selitteet-osiosta.

Liittolaisvaltojen Muurmannin retki 1918 – 1919 on Paavo Talvelan alun perin Suomen sotilasaikakauslehden vuoden 1929 numeroissa 1-5 ilmestynyt selostus liittoutuneiden pohjoisesta interventtiosta Venäjän sisällissodan aikana. Talvelan teksti pohjaa kenraalimajuri Charles Maynardin vuonna 1928 ilmestyneeseen teokseen ”The Murmansk Venture”, ja sisältää myös Talvelan oman arvion tilanteesta ja peilaa ajatuksia ympärysvaltojen intervention vaikutuksesta heimoaktiivien Karjala-haaveisiin.

Maailmansodan ratkaisuhetket olivat intervention alkuvaiheessa jo käsillä ja ympärysvaltojen huomio oli alkanut kääntyä bolshevikkivallankumouksen läpi käyneen ja sisällissodan repimän Venäjän suuntaan. Ympärysvallat pelkäsivät Saksan ratkaisevaa hyökkäystä Venäjän vetäytyttyä sodasta ja halusivat avata toisen rintaman keventääkseen painetta länsirintamalla. Ne halusivat myös estää Saksan ja Suomen valkoisten etenemisen Petsamoon ja Muurmannille.

Retken loppuvaiheessa ympärysvallat pyrkivät tukemaan Venäjän valkoisia joukkoja Karjalan ja Arkangelin rintamalla bolshevikkien kukistamisessa. Sotaan väsyneille joukoille ja poliitikoille oli kuitenkin Saksan antautumisen jälkeen enää vaikea perustella intervention jatkamista Venäjällä, ja vuoteen 1920 mennessä ympärysvaltojen joukot poistuivat maasta.

Tekstissä esiintyy kaksi tapahtumissa mukana ollutta suomalaista ryhmää: niin kutsuttu Muurmannin legioona, joka koostui Suomen sisällissodan jälkeen Venäjälle paenneista suomalaisista punaisista. Legioonan vaiheet käydään Talvelan tekstissä läpi, alkaen yhteistyöstä brittien kanssa ja päättyen brittien vetäytymiseen. Suurin osa legioonan rivimiehistä palasi Britannian kautta Suomeen, brittidiplomaattien painostettua Suomen hallituksen hyväksymään joukon kotiinpaluun ilman rangaistuksen uhkaa.

Toinen suomalaisten joukko oli Karjalaa valtaamaan lähtenyt ”heimosotureiden” ryhmä, johon Talvelakin kuului. Tämä ryhmä toivoi yhteistyötä ympärysvaltojen joukkojen kanssa, ja vaikka Maynard Talvelan käsitysten mukaan olikin näille mahdollisuuksille avoin, ei yhteisymmärrystä kuitenkaan syntynyt. Näitä kysymyksiä Talvela käsittelee tekstin neljännessä luvussa.

Kirjoittajasta

Paavo Talvelan (19.1.1897 – 30.9.1973) sotilasura alkoi jääkäri liikkeessä, ja jääkärikoulutuksensa aikana hän osallistui Saksan itärintaman taisteluihin. Suomeen palattuaan Talvela osallistui suojeleuskuntien organisoimiseen ja toimi sisällissodassa valkoisen armeijan upseerina.

Sisällissodan jälkeen Talvela jatkoi armeijan palveluksessa, kunnes liittyi Aunuksen heimosotaretkeläisiin. Tämän teoksen kuvaamat tapahtumat ovat

Vienan ja Aunuksen retkien ajalta vuosilta 1918-1919. Talvela osallistui myös jälkimmäiselle Karjalan sotaretkelle 1921, joka sekin päättyi heimosotureiden vetäytymiseen takaisin Suomen puolelle.

Heimosotaretkien jälkeen Talvela jatkoi 20-luvulla uraansa Suomen armeijassa, mutta ilmeisesti linja- ja henkilöristiriitojen takia erosi ja teki 30-luvun töitä mm. Suomi-Filmin ja myöhemmin Alkon apulaisjohtajana.

Talvisodan alussa Talvela palasi armeijan palvelukseen ja yleni jatkosodan aikana kenraaliksi ja armeijakunnan komentajaksi sekä Mannerheimin edustajaksi neuvotteluissa saksalaisten kanssa. Jatkosodan loppuvaiheessa Talvela komensi IV armeijakuntaa Karjalan kannaksen torjuntataisteluissa.

Sotien jälkeen Talvela palasi siviilielämään, jääden lopulta eläkkeelle toimitusjohtajan virastaan vuonna 1962. Talvela osallistui myös politiikkaan Kokoomuksen riveissä, mm. Svinhufvudin valitsijamiehenä, sekä Helsingin kaupunginvaltuuston jäsenenä.

Karjalan Sivistysseura kiittää Paavo Talvelan sukua julkaisuluvan myöntämisestä.

1.

Saapuminen Muurmanniin ja Arkangeliin

Maailmansodan lukemattomista tapahtumista ja rintamista ei kuluneiden kymmenen rauhan vuoden aikana ole kaikista vielä läheskään ennätetty kirjoittaa historiaa, eikä edes lyhyitä selostuksiakaan. Yksi tällainen hämärän verhoama tapahtumasarja on liittolaisvaltojen retki Muurmannille. Niin lähellä meitä kuin tuo maailmansodan suuriin ratkaisuihin välittömästi liittynyt rintama olikin ja niin läheisesti kuin se meitä koski tai olisi voinut koskea, kuten myöhemmästä tarkemmin selviää, emme me täällä Suomessa siitä juuri paljoakaan tiedä. Mutta eipä siitä muuallakaan selvillä olla. Englannissakin, josta käsin retkeä kuitenkin ohjattiin, on siitä tähän saakka tiedetty perin vähän. Vasta aivan hiljan on näille tapahtumille luonut valoa liittolaisvaltojen

Muurmannille lähettämien voimien päällikön, kenraalimajuri sir C. Maynardin retkestä julkaisema kirja: ”The Murmansk Venture”. Selostan seuraavassa mainitun kirjan mukaan tapahtumia Muurmannilla, liittäen joukkoon eräitä, omia ajatuksiani, joihin olen saanut aiheen erikoisesti sen kautta, että vuoden 1919 Aunuksen retkellä jouduin kosketuksiin liittolaisvaltojen voimien kanssa.

Mikä oli Muurmannin sotaretken tarkoitus, mitä sillä tavoiteltiin on kysymys, jonka miltei jokainen sanottua retkeä ajatellut on itselleen tehnyt. Tähän kysymykseen vastaa kenr. Maynard kirjansa ensimmäisessä luvussa.

Liittolaisvaltojen sotilaallinen asema oli vuoden 1918 alussa perin vakava. Ranska ja Englanti olivat tyhjentäneet voimansa miltei äärimmilleen. Italian asema oli vieläkin heikompi. Muiden liittolaisvaltojen oli sitä suoranaisesti joukoillakin tuettava.

Saksan asema oli sen sijaan vahvistunut Venäjän jouduttua pois pelistä. Vuoden alkuun mennessä oli Saksa kuljettanut itärintamalta länteen jo 23 divisioonaa. Amerikka ei vielä moneen kuukauteen ollut valmis auttamaan. Länsirintamalla voitiin milloin tahansa odottaa Saksan vahvistuneiden voimien ratkaisevaa rynnistystä.

Oli millä keinoin tahansa estettävä Saksa tuomasta lisää voimia länsirintamalle. Voimakas hyökkäys jollain muulla rintamaosalla olisi sen aikaansaanut. Tähän eivät liittolaisten voimat kuitenkaan riittäneet. Ainoaksi keinoksi jäi pyrkimys koettaa saada Venäjän rintama uudelleen pystyyn. Tämä estäisi joukkojen tuonnin idästä länteen. Se estäisi myöskin saksalaisia hyväksikäyttämästä Venäjän suuria materiaaliresursseja. Lisäksi torjuttaisiin tällä eräs, vaaralliseksi muodostumassa oleva uhka, nimittäin Suomessa olevien saksalaisten sotavoimien eteneminen Petsamoon ja Muurmannin satamiin, joita saksalaisten arveltiin tavoittelevan vedenalaistensa tukikohdiksi. Pelättiin, että jos saksalaiset

saavat vedenalaistensa tukikohdiksi mainitut satamat, voivat he suuresti uhata amerikkalaisten joukkojen kuljetusta Eurooppaan.

Alkuvuosi 1918 ei muuttanut tätä vuoden alussa tehtyä tilanteen arvostelua perusteiltaan. Päinvastoin näytti tilanne pahenevan. Oli pakko toimia. Toivottiin Venäjällä vielä olevien liittolaismielisten ainesten avulla voitavan muodostaa uusi rintama. Tätä varten oli kuitenkin liittolaisten välitön apu tarpeen. Ennen kaikkea tuli liittolaisarmeijoiden upseerien suorittaa uudesti muodostettavan Venäjän armeijan organisaatiotyö.

Pääasiallisesti näillä perusteilla sekä lisäksi toivoen, että tätä tietä voitaisiin Japanin apua välittömämmin hyväksikäyttää, samoin Venäjällä olevia, mielipiteiltään liittolaisystävällisiä, määrältään huomattavia ja laadultaan hyviä tšhekkoslovakialaisia joukkoja, päätettiin interventio Venäjälle suorittaa.

Korkein sotaneuvosto teki toukokuussa 1918 päätöksensä, jonka mukaan uusi rintama Saksaa vastaan oli muodostettava ja tätä varten laskettava maihin joukkoja Pohjois-Venäjälle. Suorituksen johto näytti jättäneen Englannin tehtäväksi.

Kenraali Maynard kertoo itse joutuneensa yrityksen kanssa tekemisiin vasta sen jälkeen, kun se periaatteessa jo oli päätetty ja suorituskin jo suurin piirtein hahmoteltu. Toukokuun 24. päivänä oli hän siitä Englannin War Officessa (sotaministeriö) saanut seuraavat tiedot:

Voimain hankkiminen yritystä varten oli vaikeata. Toistaiseksi oli saatu kokoon ainoastaan pienehkö maihinousujoukko (expeditionary force = lähetysjoukko = mannermaajoukko) sekä erikoinen sotilaskomissiooni, johon kuului kantahenkilökuntana 560 eriarvoista henkilöä, pääasiallisesti upseereita ja aliupseereita. Komissionin tehtävä oli tietenkin uuden venäläisen armeijan

organisointi. Arkangelista käsin toimien tuli sen ensi sijassa pyrkiä kosketuksiin tshekkoslovakialaisten joukkojen kanssa. Mahdollisimman pian oli pyrittävä kosketuksiin myös Siperian ja siellä olevien liittolaisystävällisten voimain kanssa. Varusteet uutta armeijaa varten piti saada Arkangelista, jossa oli suunnattomat, Venäjän armeijaa varten alkujaan tarkoitettut varastot.

Maihinnousujoukon tuli ottaa haltuunsa Muurmanni ja estää Suomessa olevien saksalaisten eteneminen sinne. Jo aikaisemmin oli Muurmanniin laskettu Moskovon pyynnöstä(!) maihin pienehköjä merivoimain osastoja satamia suojaamaan.

Saksalaisten Suomessa olevan armeijan vahvuudeksi arveltiin 55,000 miestä (von der Goltzin mukaan oli Suomessa ainoastaan 12,000 miestä) sekä lisäksi 50,000 ”valkoista suomalaista”, kaikki von der Goltzin komennossa. (Suomalaisia siis pidettiin täysin saksalaisten käskyläisinä ja siis vihollisina). Näistä voimista tiedettiin vahvojen osien etenevän pohjoiseen, Petsamoon jo hyökätty ja Muurmannin rataa häiritty.

Liittolaisten Muurmannin joukkojen tehtävä oli estää mainittu vihollisen eteneminen ja lisäksi sitoa saksalaisten Suomessa olevat voimat siten, ettei niitä voitaisi kuljettaa länsirintamalle.

Kaikkien Pohjois-Venäjällä toimivien liittolaisvoimien päälliköksi oli määrätty kenraalimajuri F. C. Poole, joka jo 24.5.1918 oli saapunut Muurmanniin. Muurmannin joukon päälliköksi määrättiin kenraalimajuri Maynard. Muurmannin joukko oli alkujaan perin pieni, tuskin parisen tuhatta miestä, käsittäen eri aselajeja ja kansallisuuksia. Mutta paikan päältä piti mobilisoida lisävoimia. Retkeä pidettiin, Maynardin ja miksei kenen tahansa mielestä syyllä, uhkapelinä. (Siitä ehkä retken nimikin, Murmansk Venture = Muurmannin uhkayritys.)

Ennen kuin retkikunta lähti liikkeelle, suoritettiin luonnollisesti tarvittavat valmistelut. Samanaikaisesti seurattiin tarkasti Moskovan puuhia ja asennetta. Lenin näytti ”istuvan aidalla”, kuten kirjoittaja sanoo. Päivä päivältä näytti saksalaisten yliote kuitenkin kasvavan. Siitä oli pahana merkkinä se, että bolshevikit olivat hyökänneet tshekkiläisten kimppuun. Retken valmisteluista on huvittavana piirteenä mainittava, että retkikunnalle ei millään opilla eikä keinolla annettu rahaa mukaan. Englannin rahaministeriö kehotti käyttämään rahan asemesta Vardössä olevia suuria sillimääriä. Kuka nämä omisti tai kuinka ne oli saatavissa käsiin, sitä ei Maynard onnistunut saamaan tietää. Myöhemminkin, kuten tulemme näkemään, tuotti tämä rahojen kieltäminen Muurmannin retkikunnalle mitä suurimpia vaikeuksia. Tuntuu ihmeelliseltä tämä maailman siihen saakka rikkaimpana pidetyn maan kitsastelu. Näyttää myös siltä, että Englannin sotilasviranomaiset olivat raha-asioissa täydelleen valtiovarainministeriön tohvelissa.

Kesäkuun 18. päivänä lähti retkikunta Newcastlesta matkalleen laivalla City of Marseilles. Salaperäisyys, jolla lähtö tapahtui, on maininnan arvoinen. Ainoastaan Maynard itse ja hänen lähimpänsä, prikaatikenraali Finlayson, tiesivät satamasta lähdeettäessä mihin oltiin menossa.

Sotalaivojensa suojaamana pääsi retkikunta vihollista kohtaamatta onnellisesti Muurmannin vesille. Vaikeuksia tuotti sen sijaan matkalla puhjennut Espanjan tauti sekä sumu. Etelän ihmisistä kummallisen valkeuden, Pohjolan katkeamattoman päivän vallitessa saavutti retkikunta Muurmannin rannikon ja nousi maihin Muurmannin satamassa.

Kuten edellä on mainittu, oli Muurmanniin jo ennen City of Marseilles'in saapumista ennen noussut maihin englantilaisia merivoimia sekä vähäinen määrä muita joukkoja. Niinpä saattoikin uusien tulokkaiden maihinnousu

tapahtua täysin rauhanomaisesti. Kenraali Poole oli Muurmannissa ja hänen selostuksensa mukaan Maynardille oli tilanne seuraava:

Muurmannia piti hallussaan äsken mainittu merivoimain osasto, josta osia oli lähetetty Kantalahteen. Venäläiset punakaartit vartioivat rataa. Petsamossa oli englantilainen sotalaiva Cochrane, joka oli laskenut maihin pienehkön osaston. Tämä osasto oli hiljan lyönyt takaisin erään suomalaisten hyökkäyksen.

Moskovan kanssa olivat välit yhä kylmenemässä. Natzaremus niminen henkilö oli Moskovan lähettiläänä käynyt neuvottelemassa kenr. Poolen kanssa. Natzaremus oli yhteistyön ehtona vaatinut bolshevikihallituksen tunnustamista, ja kun tämän järjestäminen meni yli Poolen valtuuksien, oli N. matkustanut pois, kuitenkin ilmoittaen, että hänen hallituksensa tulee puolustamaan Muurmannia saksalaisia vastaan ja tätä varten lähettämään kaksi divisioonaa Muurmanniin sekä lisäksi tshekkiläiset. Myöhemmin oli Moskova kuitenkin kehottanut liittolaisia poistumaan Muurmannilta, koska heidän siellä olonsa oli Brest-Litovskin rauhaa vastaan. Trotski oli lisäksi uhannut käyttää vaatimuksen toteuttamiseksi väkivaltaakin.

Muurmannin hallinnollisena valtiaana toimi paikallinen neuvosto. Satamassa oli 500 venäläistä matruusia, kuritonta ja keltotonta joukkoa.

Arkangelissa tiedettiin työskentelevän voimakkaan liittolaismielisen puolueen, joka odotti liittolaisvoimien saapumista. Jääsuhteet vaikeuttivat kuitenkin vielä Arkangeliin pääsyä.

Saksalaisten tiedettiin valmistavan etenemistä Muurmannille ja 15,000 valkoisen suomalaisen luultiin jo olevan etenemässä Kantalahtea ja Kemiä vastaan.

Kenraali Poole oli ryhtynyt muodostamaan paikallisista voimista liittolaisosastoja. Menestys oli toistaiseksi ollut vähäinen. Paitsi erästä venäläistä ja serbialaista osastoa Muurmannissa, oli hän muodostanut Kantalahteen kertyneistä suomalaisista punaisista (noin 500) osaston. Joskin tätä joukkoa oli pidettävä yleensä epäluotettavana, oli se käyttökelpoinen taistelussa valkoisia suomalaisia vastaan. Kaiken kaikkiaan oli Muurmannin alueella ja Petsamossa noin parisen tuhatta, enemmän tai vähemmän sotakelpoista miestä.

Yllä oleva tilanneselostus on varsin mielenkiintoinen. Saksalaisten voimia Suomessa samoin kuin ”valkoisten suomalaisten” voimia liioitellaan. Vienassa kesällä 1918 liikkuneesta muutamatasataisesta suomalaisosastosta on kasvanut mielikuvituksessa 15,000 miehen armeija. Valkoinen Suomi katsotaan selvästi viholliseksi. Sen omia kansalaisia käytetään taisteluun isänmaataan vastaan. Ja nämä maanpetturit, jotka aikaisemmin ovat ryssän liittolaisina taistelleet omaa kansaansa vastaan, ovat nyt valmiit liittolaisvaltojenkin käskyläisinä iskemään veljesverta.

Kenr. Poolelta saamiensa tietojen perusteella suoritti kenr. Maynard oman tilanteen arvostelunsa. Tässä hän ensinnäkin liioittelee ehkä vieläkin suuremmiksi suomalais-saksalaiset voimat. Kuitenkin rauhoittuu hän tutkittuaan Itä-Karjalan tieoloja, ja tulee siihen lopputulokseen, että ainakaan ennen talven tuloa ei sanottavampi vaara uhkaa itse Muurmannin satamaa, jonka puolustamista hän pitää pääasiana. Talvella, jolloin liikkuminen poikkimaisin on mahdollista, voi vaara sen sijaan olla suurempi. Toistaiseksi katsoi M. tarpeelliseksi pitää rataa hallussaan niin kauaksi etelään kuin mahdollista. Edelleen piti hän erikoisen tärkeinä kohtina Kantalahtea ja Kemiä. Näiden pitämisen edellytyksenä oli Vienanmeren herruus, mikä ilman muuta olikin saavutettavissa. Näitä toivorikkaita Muurmannin puolustussuunnitelmia

synkensi kuitenkin bolshevikien uhka. Tilanne muuttuisi täysin, jos bolshevikit huomattavilla voimilla pääsisivät etenemään Kemiin tai Kantalahteen saakka.

Ensi töikseen teki kenraali Maynard junamatkan Kantalahteen ja Kemiin. Tälle matkalle, joka muodostui melko seikkailurikkaaksi, pyrki mukaan myöskin Englannin meriministeri sir Eric Geddes, joka salanimellä kenraali Campbell oli saapunut Muurmannia tarkastamaan. Vaivoin saatiin hänet aikomuksestaan luopumaan. Olisipa siitä syntynytkin hauska tilanne, jos yhtäkkiä, kesken valtavaa maailmansotaa, merta hallitsevan Englannin meriministeri (First Lord of Admiralty) olisi tavattu seikkailemasta Itä-Karjalan salomailla!

Kenraali Maynardin esikuntajuna pääsi, voitettuaan matkalla eräitä vaikeuksia, onnellisesti Kantalahteen. Täällä oli kuitenkin vastassa pitkä junallinen bolshevikisotilaita, jotka ilmaisivat aikomuksenaan olevan ajaa Muurmanniin. Tämä oli kaikin keinoin estettävä. ”Kaikkia keinoja” ei siihen tosin tarvittu rohkeutta vain ja siihen sisällytettynä vahva annos bluffia, ja niin pysähtyi bolshevikien matka. Maynardin matka jatkui sitten Kemiin, jossa kaksi junallista bolshevikeja oli niin ikään matkalla pohjoiseen. Näiden matka saatiin estetyksi helpommin. Kemissä olevien liittolaisvoimien päällikölle annettiin lisäksi käsky estää kaikki bolshevikien kuljetukset Kemiin tai siitä pohjoiseen. Kun lisäksi kohta saatiin tietää, että bolshevikeilla todellakin oli tarkoitus väellä ja voimalla ajaa pois liittolaiset Muurmannilta ja että tavatut junat olivat ainoastaan suurempien voimien etujoukkoa, riisuttiin kaikki Kemin pohjoispuolella olevat bolshevikit aseista. Paikallinen aseiden etsintä pantiin niin ikään toimeen ja tuotti hämmästyttävän runsaan tuloksen: kokonaista 10,000 kivääriä takavarikoitiin!

Bolshevikien kanssa olivat välit näin avoimesti rikkoontuneet. Välitöntä uhkaa ei tästä kuitenkaan näyttänyt Muurmannin voimille koituvan, sillä bolshevikit

perääntyivät etelään, polttaen Muurmannin radan sillat mennessään. Offensiiviaikeita ei heidän puolellaan näin näyttänyt olevan.

Kun välit bolshevikihallituksen kanssa olivat katkenneet, oli ne selvitettävä myöskin paikallisen neuvoston kanssa. Tämä päättyi sopimuksentekoon, jonka mukaan Muurmannin neuvosto muuttui liittolaisvaltojen liittolaiseksi.

Arkangeliin aiottu komissioni sekä muut voimat, olivat edelleenkin Muurmannissa. Poliittisen tilanteen selvittyä ei enää ollut estettä Arkangelin haltuunotolle. Jäätilanne ei kuitenkaan sallinut purjehtimista Arkangeliin ennen kuin heinäkuun puolivälissä. Kun bolshevikit olivat tuoneet lisävoimia Arkangeliin, katsottiin välttämättömäksi odottaa lisävoimien saapumista Englannista. Kun nämä vihdoinkin olivat tulleet, purjehti kenraali Poole noin 1,500 miestä käsittävine maihinnousujoukkoineen, englantilaisen laivasto-osaston suojaamana, Arkangeliin. Bolshevikit tekivät vastarintaa, mutta merivoimat, joihin kuului mm. lentokoneiden emälaiva, vaiensivat nopeasti vihollisen rannikkopattereiden vastuksen. Lisäksi oli liittolaisystävällinen puolue järjestänyt samanaikaisesti vallankaappauksen Arkangelissa, joten saapuvat voimat otettiin siellä loppujen lopuksi vastaan ystävinä ja liittolaisina.

Näin olivat liittolaiset ottaneet haltuunsa Pohjois-Venäjän strategisesti tärkeimmät kohdat, Muurmannin ja Arkangelin.

2.

Sotatoimet saksalaisia vastaan

Alkujaan oli liittolaisvaltojen tarkoitus ollut, kuten tämän kirjoituksen alussa mainittiin, Venäjän Jäämeren satamien haltuunotto sekä uuden rintaman muodostaminen saksalaisia vastaan. Bolshevikivaltiaiden suhtautumisesta näihin suunnitelmiin oltiin kauan epätietoisia, mutta jo kesäkuussa selveni tilanne tässä suhteessa: bolshevikeista tuli vihollisia. Tilannetta heinäkuun alkupuolella tarkastellessaan toteaa Maynard, että häntä vastassa on nyt venäläis-saksalais-valkosuomalainen rintama. Omat voimat olivat edelleen vähäiset, lisävoimien saapumisesta Englannista ei ollut varmaa tietoa. Voimain kartuttamiseksi oli turvauduttava paikalliseen rekryteeraukseen. Ensimmäinen tätä tarkoittava ”kansankokous” pidettiin Kemissä heinäkuun 7. päivänä itse

kenraalin ollessa läsnä. Tulokset olivat kuitenkin laihat. Sen sijaan saatiin Kemissä samanaikaisesti tietää, että poisvetäytyneet bolshevikivoimat olivat kerääntyneet etelämpänä olevaan Sorokaan ja että he siellä olivat kohdanneet Petroskoista tulleita uusia voimia. Sorokassa olivat bolshevikit ryhtyneet harjoittamaan julmuutta liittolaismielisiä asukkaita kohtaan sillä seurauksella, että englantilainen sotalaiva ”Attentive” oli komentajansa aloitteesta rientänyt järjestystä palauttamaan. Sotalaivan ilmestymisellä oli ollut ihmeteltävä vaikutus. Suurin osa bolshevikeista pakeni etelään, polttaen mennessään rautatiesillat 35 km:n matkalla, jo ennen kuin ”Attentive” oli ennättänyt laskea ankkuriaan. Pienehkö joukko ”pahansisuisia” (die-hards) oli kuitenkin jäänyt jäljelle ja pitivät puoliaan kaupungin lähistöllä olevassa lautatarhassa, kun kenr. Maynard, joka nopeasti oli rientänyt Sorokaan, saapui paikalle.

Sorokan satamaan saapuessaan tapasi kenr. M. ensimmäisen kerran suomalaisen legioonan miehiä. Lienee mielenkiintoista suomalaiselle lukijalle tarkemmin kuulla, minkä vaikutuksen kansalaisemme häneen tällöin tekivät. Linaan siksi tähän kenr. M:n sanat: ”Lähistöllä seisoivat ruoturintamassa sotilaallisesti aseistettuina, venäläisen upseerin johtamana, 50 kummallisen näköistä roikaletta. Kului muutamia sekunteja, ennen kuin huomasin heidän olevan suomalaislegioonan komennuskunnan. Tarkastettuani heidät, tulin mieleisesti yllätetyksi. En tietenkään voinut arvostella heidän taisteluarvoaan, mutta olemuksesta uhkui ruumiillista terveyttä sekä sotilaallista ryhtiä, mikä antoi aiheen olla toivorikas heidän tulevaisen käyttönsä suhteen.”

Vähäisen taistelun jälkeen puhdistettiin Soroka punaisista. Huomattava määrä aseita saatiin sotasaaliina. Näin oli rintama radan varrella taas työntynyt pitkän matkan etelään. Tämä ei kuulunut alkuperäisiin suunnitelmiin, mutta erityisesti sen pelossa, että perääntyminen olisi horjuttanut liittolaisvaltojen arvovaltaa ja jättänyt asukkaat bolshevikien mielivallan uhreiksi, päätettiin Soroka pitää.

Bolshevikien välitön uhka oli täten poistettu. Päävihollisen Saksa-Suomen, puolelta ei kolmeen viikkoon ollut myöskään kuulunut mitään. Maynard ei voinut ymmärtää, miksei von der Goltz käyttänyt hyväkseen sitä heikkouden tilaa, jossa liittolaiset maihin noustuaan olivat. Arveltuaan syytä tähän luuli M. todellisen syyn olleen, että von der Goltz oletti liittolaisvoimat Muurmannilla suuremmiksi, kuin mitä ne todellisuudessa olivat.

Suomalaislegioonan lisäksi muodostettiin karjalaisista oma rykmentti. Tämä rykmentti oli vahvimmillaan noin 4,000 miehen suuruinen. Näille paikanpäältä värväytyille, mutta englantilaisten upseerien johtamille osastoille annettiin nyt tehtäväksi rintaman varmistus Suomen rajan suunnassa. Pienehköjä osastoja työnnettiin syväälle itään päin.

Kun tilanne näin näytti vakiintuneen Muurmannilla, teki Maynard matkan Petsamoon. Tämän paikan suurta merkitystä merisotavoimien tukikohtana oli Englannin amiralteetti suuresti korostanut. M. tulee kuitenkin toisenlaiseen tulokseen. Joskin Petsamo luonnonsatamana on kesäiseen aikaan ihanteellinen vedenalaistukikohta puuttuivat sieltä kaikki tukikohdalle tarpeelliset apulaitteet; lähin rautatiepäätetehtävä oli satojen kilometrien päässä, tietkin puuttuivat täydelleen ja talvella eivät vedenalaiset jäiden takia voineet satamaa käyttää. M. tulee siihen johtopäätökseen, ettei von der Goltz koskaan vakavissa tule yrittämään Petsamon ottoa ja pitoa, eikä englantilaistenkaan niin ollen kannata sen puolustukseen suuria uhrata. Yllä olevan johdosta on sanottava, että kenr. M. ilmeisesti erehtyy Petsamon sataman käytön suhteen vedenalaisten tukikohtana. Paikallistuntijan ilmoituksen mukaan jäätyy kyllä Petsamon vuono talvella, mutta ulkosatama ei jäädy milloinkaan. Mikäli tarpeelliset apulaitteet ovat olemassa, on siis Petsamon satama käyttökelpoinen myös talvella.

Petsamossa käyntiin loppui Maynardin kiertokäynnit uudella sotanäyttämöllä. Näitä seurasivat monenlaatuiset ja vaikeat järjestelytyöt. Ennen kaikkea oli rakennettava asuntoja (barracks) odotetuille lisävoimille sekä pidettävä rautatie käyttökunnossa. Näitä tehtäviä varten tarvittiin työvoimaa. Rahavarojen puute tuotti tässä suhteessa kuitenkin suuria vaikeuksia. Jo kirjoituksen alussa mainittiin, miten kitsaita Englannin rahaministeriössä oltiin retkikunnan varustamisen suhteen rahavaroilla. Paikallisella neuvostolla ei myöskään ollut varoja. Ilman palkkoja taasen ei töitä saatu käyntiin ja vaikka paljon kauniita lupauksia annettiin, seurasi lakko toistaan. Kenr. M. kertoo mm. eräästä kokouksesta, jossa hän henkilökohtaisesti piti puheen lakkolaisille ja onnistui sillä kertaa saamaan lakkolaiset vakuutetuksi siitä, että viisainta oli tehdä työtä, palkat kyllä tulevat myöhemmin.

Englantiin saatiin hyvä yhteys aikaan Alexandrowskin kautta, josta kulkee kaapeli Peterheadiin. Itse Muurmannin sataman puolustuksen suunnitteluun uhrattiin paljon aikaa ja vaivaa. Muurmanista niin kauas etelään (Kuollan korkeudelle), ettei vihollisen tykistö voisi pommittaa satamaa, valmistettiin varustettu asema. Tämän eteläpuolelle rautatien ja Tulemajoen suuntiin sijoitettiin etuvartioasemat noin 20 - 30 km:n etäisyydelle. Pahimman varalle valmistauduttiin kuitenkin perääntymään Alexandrowskiin, jonne tätä varten kerättiin tarpeellisia varastoja.

Varsinaiset sotatoimet Muurmannissa olivat toistaiseksi supistuneet melko vähiin. Elokuun alkupuoliskolla tapahtui kuitenkin muutos. Saapui tieto, että vahvoja suomalaisia voimia keskitettiin rajalle ja että näiden hyökkäys Kantalahtea ja Kemiä vastaan oli odotettavissa. Tätä hyökkäystä vastaan oli käytettävissä vähäiset voimat. (Todellisuudessa ei Suomen puolella näihin aikoihin mitään joukkojen keskitystä rajalle liene tapahtunut.) Englannista ei vielä ollut saapunut lisävoimia, muut liittolaiset eivät myöskään olleet

lähettäneet voimia (Ranskaa lukuun ottamatta, joka oli lähettänyt pienen osaston. Slaavilais-brittiläinen legioona oli perustettu, mutta sen vahvuus oli vasta pari sataa miestä. Sen sijaan olivat suomalainen legioona ja karjalaisrykmentti mainiosti edistyneet sotaisessa taidossa. Suomalaislegioonaan kuului 800 miestä, joista 500 oli taistelukelpoista. Arkangelissa oli todettu niin ikään olevan suomalaisia pakolaisia ja nämä liitettiin legioonaan. Karjalaisrykmenttiin kuului jo 1200 miestä, joista yli puolet oli taistelukelpoisia.

Kovin korkea ei näiden yksiköiden taisteluarvo tosin ollut, mutta henki oli hyvä! Tästä sanoo kenr. Maynard: ”Suomalaiset janosivat kostoja valkoisille, jotka niin raa'alla julmuudella olivat ajaneet heidät kodeistaan, kun taas karjalaiset, vilpittömät patriootit, taistelivat vapauttaakseen maansa tunkeilijoista”. (!)

Tilannetta tällä hetkellä arvostellessaan tulee kenr. Maynard siihen lopputulokseen, että hänen asemansa ei ollut erikoisemmin kehuttava. Etelästä uhkasivat bolshevikit, mutta heidän taholtaan ei vaara kuitenkaan näyttänyt olevan kovin suuri. Lännestä uhkasi von der Goltz suomalaisjoukkoineen. Näitä vastaan tunsu M. heikkoutensa. Kuten edellä sanottu, otaksui hän von der Goltzin tähänastisen passiivisuuden johtuneen siitä, että von der Goltz yliarvioi liittolaisten voimat. Tätä harhaluuloa oli ylläpidettävä. Paras keino siihen oli toimia offensiivisesti. Hyökkäykseen päätti M. käyttää karjalaiset ja suomalaiset joukkonsa sekä pitää muut voimat radan varrella reservinä.

Suomalaislegioona ja karjalaisrykmentti saivat käskyn edetä Suomen rajaa kohti. Ennen tätä ryhdyttiin kuitenkin erinäisiin toimenpiteisiin äärimmäisillä sivustoilla. Petsamon varusväkeä lisättiin eräällä serbialaisella osastolla ja tykistöllä. Sorokasta etelään oli tilanne epäselvä. Tiedettiin bolshevikiin sinne

jonnekin keskittäneen voimiaan, mutta kuinka paljon ja tarkalleen mihin, sitä ei tiedetty. Päätettiin toimeenpanna väkivaltaisen tiedustelun luontoinen rajoitettu hyökkäys etelään. Tämä oli menestyksellinen, bolshevikit työnnettiin lähistöltä Poventsan suuntaan, vakavampaa vastusta ei tavattu. Sopivalla tavalla saatettiin bolshevikien käsiin vääriä käskyjä ja suunnitelmia, joissa liittolaisten voimat mainittiin monin kerroin suurempina kuin ne olivat. Tämäkin onnistui ja, kuten M. otaksui, vaikutti myös saksalaisiin, joiden hän uskoi olevan kiinteässä yhteydessä bolshevikien kanssa. Tällä välin alkoivat suomalaiset ja karjalaiset etenemisensä Suomen rajaa kohti. Eteläinen rivistö, karjalaisrykmentti everstiluutnantti Woodin johdolla, eteni Kemijärven vartta noudattaen Uhtuan suuntaan. Se kohtasi suuria jälkikuljetusvaikeuksia. Kemijokea käytettiin etappitienä, mutta kuljetus sitä myöten oli vaivalloista. Tarvikkeiden kuljetukseen kertoo M. karjalaisten naisten isänmaallisesta innostuksesta ottaneen osaa. Hän kuvaa myös seuraavan ihmeellisen sankariteon, jonka pari karjalaiseukkoa muka suoritti. Näin kertoo Maynard:

”Kerran kaksi karjalaisnaista oli yksinään eräässä edellä lähetetyssä muonitusveneessä. Kolme suomalaista sotilasta huomasi heidät ja he läksivät veneellä keskeyttämään eukkojen matkaa. Seurasi meritaistelu. Suomalaiset olivat aseistettuja ja avasivat tulen, mutta huonoja ampujia kun olivat, eivät osuneet. Karjalaiseukot eivät varmaan milloinkaan olleet kuulleet Nelsonista, mutta toimivat kuten Nelson epäilemättä olisi toiminut: käänsivät veneensä suoraan vihollista kohti ja sousivat päin, puskien keskelle vastustajan venettä. Suomalaiset, tullen täysin yllätetyiksi, saivat tarpeeksi tekemistä veneensä tasapainossa pysyttämisestä. Tätä käyttivät eukot hyväkseen ja ryhtyivät airoilla kolhimaan vastustajiaan. Kaikki kolme suomalaista tehtiin taistelukyvyttömiksi, kaksi putosi yli laidan ja hukkuu”.

Karjalaiseukot saivat tästä urotyöstä urhoollisuusmitalin. Ansaitsivatkin!

Karjalaisrivistö eteni muuten voitokkaasti länteen, kohdaten siellä täällä vastustusta. Uhtualla seurasi syyskuun 11. päivänä ratkaiseva taistelu, jossa vihollinen lyötiin. Vihollisen kaatuneiden ja haavoittuneiden joukossa tavattiin saksalasia upseereita ja aliupseereita. Tästä tekee M. sen johtopäätöksen, että von der Goltz käytti samaa menetelmää kuin hän: antoi alkuasukasten tapella muutamien omien upseerien ja aliupseerien johdolla, mutta piti omat voimansa takana reservissä. Siirtomaasodista tunnettu temppu!

Sotatoimet Uhtuan suunnalla jatkuivat kuitenkin vielä. Lokakuun alussa taisteltiin 130 km:n päässä Kemistä länteen (tarkoitettanee Vuokkinientä) suuri taistelu, jossa vihollinen jätti jälkeensä 200 - 300 kaatunutta. Loistava taistelu, kun karjalaisrykmenttiin kuului noin 600 miestä. Mitä tästä sanovat ne, jotka olivat vastapuolella sanotussa taistelussa? Eiköhän tämän lukijoiden joukossa ole sellaisiakin? Sikäli kuin allekirjoittanut tietää, oli Karjalassa 1918 ainoastaan kourallinen valkoisia voimia. Heistä tuli takaisin suuri määrä? Mistä siis nämä mahtavat tappiot? Eiköhän jo olisi aika kirjoittaa Karjalan sotien historiaa, jottei moista pötyä maailmalle toivotettaisi!

Kantalahdesta suoraan länteen edennyttä suomalaislegioonaa kohtasivat vieläkin suuremmat jälkikuljetusvaikeudet. Ne voitettiin kuitenkin. Majuri Burtonin, kanadalaisen upseerin, johtamana eteni rivistö ensin suoraan länteen ja kohtasi jo toisena päivänä vihollisen. Hitaasti edeten, tuon tuostakin voitokkaasti taistellen, onnistui rivistön vähitellen työntää vihollinen rajan taa. Sen etenemissuuntaa muuttui vähitellen eteläisemmäksi, sillä haettiin yhteyttä Kemistä etenevän rivistön kanssa. Suomalaisten tietojen mukaan oli ko. rivistöä vastassa vain pieniä partioita, joten puhe taisteluista on liioittelua.

Näin oli Vienan Karjala puhdistettu vihollisesta. M. pitää tilannetta nyt huomattavasti parempana, joskin hän edelleen odottaa vakavampaa uhkaa von

der Goltzin puolelta. Koko Karjalan operaation ajan oli muuten jännityksen tila vallinnut. Tukholmasta ja Kristianiasta oli tullut tietoja, joiden mukaan saksalaiset, joiden vahvuudeksi Suomessa ilmoitettiin 55,000 miestä, keskittivät voimiaan rajalle. Uhtuaa vastaan uskottiin keskitetyn 6,000 miestä. Tällaista voimaa vastaan eivät etenevien rivistöjen voimat ehkä riittäisi ja niiden tappio voisi olla kohtalokas. Oli epätietoista voitaisiinko silloin enää pitää ollenkaan joukkoja Kantalahden eteläpuolella, koska lännestä päin uhkaava vihollinen voisi katkaista rautatien ja silloin olisivat Kantalahden eteläpuolella olevat voimat tuhoon tuomitut. Heräsikin siten ajatus kerätä joukot sekä lännestä että etelästä Kantalahteen sen jälkeen, kun Vienanmeri oli jäätynyt ja laivayhteydet Vienanmeren satamiin katkenneet. Tätä suunnitelmaa vastaan puhui kuitenkin monta seikkaa. Ensinnäkin olisi taaksepäin vetäytyminen ollut heikkouden merkki, se olisi vaikuttanut hyvin epäedullisesti paikallisen väestön luottamukseen. Sen kautta olisi myöskin menetetty kallisarvoista rekryteerausaluetta. Vaaroista huolimatta päätettiinkin pitää hallussa vallattu alue.

Talvisaikana oli Muurmannin satama vaaranalainen sen kautta, että vihollinen voi sitä poikkimaisiin edeten uhata. Tämän tukikohdan turvaaminen oli kuitenkin mitä tärkeintä. Suunniteltuja puolustuslaitteita kehitettiin, mutta sittenkin tarvittiin lisävoimia noin parituhatta miestä. Italian lähettämän retkikunnan, 1,200 miestä, piti pian saapua; meriväestä saatiin muutama sata miestä. Kuitenkin jäätin vielä joitakin satoja vaille. Tämän aukon täyttämiseksi päätettiin tyhjentää Petsamo, jota, kuten edellä on kerrottu, ei vihollinen kuitenkaan olisi voinut käyttää vedenalaistensa tukikohtana.

Ilmoitus Petsamon tyhjentämisaikasta herätti kuitenkin suuren hälinän Lontoossa. Amiraliteetti vaati ehdottomasti Petsamon pidettäväksi ja sotaministeriö kysyi, kuinka paljon lisävoimia tarvittiin, jotta sekä Muurmanni

että Petsamo voitiin pitää. Pyydettiin yksi jalkaväkirykmentti, kolme patteria tykistöä, kaksi konekiväärikomppaniaa ja yksi miinanheitinjärjestelmä. Nämä voimat luvattiinkin. Kului kuitenkin pitkä aika ennen kuin ne saapuivat. Tilanne pysyi kriittisenä. Helpotuksen ja ratkaisun toi vasta Saksan lopullinen nujertuminen länsirintamalla. Mutta tätä tapausta ei ensinkään osattu vielä odottaa. Petsamokin antoi näihin aikoihin levottomuuden aiheita. Ilmoitettiin vihollisen siellä työntäneen takaisin omat etuvartiot ja otaksuttiin tämän olevan merkinä yleisestä hyökkäyksestä. Kun kerran Petsamoa nyt oli päätetty puolustaa, oli sinne lähetettävä lisävoimia. Ensimmäiset Englannista saapuvat lisävoimat hupenivat sinne. Todellisuudessa samoili vastapuolella Petsamon alueella näihin aikoihin pieni, korkeintaan 100 miestä käsittävä vapaaehtoisjoukko.

Lokakuussa tilanne kuitenkin muuttui. Alkoi saapua tietoja saksalaisten joukkojen kuljettamisesta pois Suomesta ja nämä tiedot yhä vahvistuivat. Marraskuun 11. päivä (aselevon päivä) toi sitten lopullisen varmuuden.

Sota saksalaisia vastaan Muurmannilla oli näin loppunut. Retkensä tämän vaiheen kuvauksen päättää kenr. Maynard esittämällä yhteenvedon Muurmannin intervention merkityksestä suhteessa maailmansodan suuriin loppuratkaisuihin.

Saksa epäilemättä halusi perustaa vedenalaisten tukikohdan Muurmanniin. Täältä operoiden olisi se voinut mitä tehokkaimmin häiritä meriliikennettä, erikoisesti Irlannin rannikoilla ja tehdä amerikkalaisten joukkojen kuljetuksen epävarmaksi. Tämän vaaran oli Muurmannin retkikunta torjunut.

Venäjänsä kukistuminen 1917 teki saksalaisille mahdolliseksi kuljettaa 54 divisioonaa idästä länteen. Tämän voimain virtaus idästä länteen loppui kuitenkin, Maynardin tietämän mukaan, heti kun liittolaiset olivat saapuneet

Muurmannille. Suomessa olevat saksalaiset voimat, joiden vahvuudeksi Maynard yhä edelleen otaksuu 55,000 miestä, sidottiin Suomeen.

Nämä seikat eivät voineet olla huomattavasti vaikuttamatta suureen ratkaisuun länsirintamalla ja Makedoniassa, arvelee Maynard ja lausuu lopuksi, että Muurmannin retki oli oikeaan osunut sotatoimi. Sinne lähetetyt voimat hyödyttivät Muurmannissa enemmän kuin ne olisivat voineet hyödyttää millään muulla rintamalla.

Yllä esitetty Muurmannin retken päällikön kertoman mukaan selostettu kuvaus tapahtumista ja niiden vaikutuksesta Muurmannilla saksalaisten Suomesta poislähtöön saakka, vaatisi arvostelun meidän suomalaisten kannaltamme katsoen. Arvostelun esittäminen vaatisi kuitenkin laajempia tietoja ja tutkimuksia tapahtumista ja tilanteista meidän puolellamme sanottuna aikana, kuin mitä allekirjoittanut omaa. Muutama sana lienee kuitenkin paikallaan.

Ilmeisesti oli liittolaisvoimien Muurmannille lähettämisen yhtenä syynä saksalaisten joukkojen tulo Suomeen. Saksalaisten Suomeen tulon perusteista taas lausuu kenraali Ludendorff muistelmissaan:

”Suomi oli noussut. Se tarvitsi kipeästi välitöntä apua. Pelkät aselähetykset eivät riittäneet. Neuvostohallitus ei ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin joukkojensa siirtämiseksi pois Suomesta. Vaara, *että englantilaiset tukisivat sitä* kasvoi.

Estääkseen uuden itärintaman syntyminen ja vahvistaakseen sotilaallista asemaansa Saksa suostui Suomen tekemään pyyntöön, että maahan lähetettäisiin apuretkikunta...”

Samaan tapaan käy kenraalimajuri, kreivi von der Goltzin lausunto hänen kirjoituksessaan teoksessa ”Suomen Vapausota”. Hän lausuu:

”Tähän aikaan *Saksa pelkäsi Venäjän itärintaman uudestaan muodostumista*, jonka vuoksi sen Ranskassa olevan armeijan selkäpuoli oli ehdottomasti turvattava. Sen täytyi sen vuoksi pitää kurissa uutta bolsheviki-imperialismia, joka lähinnä kohdistui Suomea vastaan, ja joka kaikissa julistuksissaan avoimesti teki propagandaa maailmanvallankumoukselle ...

Näistä kahdesta huomattavasta lausunnosta käy ilmi, että Saksa todella pelkäsi uuden rintaman syntymistä idässä ja että saksalaisten voimien Suomeen lähettämisen syynä ilmeisesti oli juuri tämä pelko. Päätöksensä tekivät saksalaiset kuitenkin jo paljon ennen kuin liittolaisjoukkoja oli ilmestynyt Muurmannille.

Tämän kirjoituksen alussa totesimme, että liittolaisten tarkoituksena todellakin oli saada aikaan uusi itärintama Saksaa vastaan. Saksalaiset olivat siis tässä suhteessa arvioineet oikein tilanteen.

Oliko saksalaisilla myöskin tarkoituksena saada haltuun Muurmannin satamat, siitä ei allekirjoittaneen tietoon ole sattunut todistuskappaleita. Sen sijaan näyttää varmalta, että saksalaiset Suomessa ollessaan suunnittelivat hyökkäystä Muurmannille. Onhan siitä mm. todistuksena saksalaisten toimesta suurella kiireellä rakenteille pantu Suojärven rata. Tähän viittaa myöskin Ludendorffin seuraava lausunto:

”Meillä oli Narvassa ja Viipurissa asemat, joista milloin tahansa voi marssia Pietariin kukistamaan bolshevikivaltaa ja estämään englantilaisia etenemästä Muurmannin rannikolta. *Sitä paitsi oli Suomesta käsin koko Muurmannin rata alltiina sivustahyökkäyksille*, joten mitkään vakavammat yritykset englantilaisten

taholta Pietaria vastaan eivät olleet mahdollisia. Englantilainen maihinnousujoukko, joka oli miehittänyt Muurmannin rannikon, oli tuomittu pysymään siellä paikallaan. Pienen Itämeren-divisioonan lähettäminen, josta elokuussa vielä palasi kolme jääkäripataljoonaa, oli siis kannattanut hyvin”.

Yllä kerrotusta lausunnosta käy ilmi, ettei Muurmannille etenemisajatus ollut saksalaisille vieras.

Kun vertaa näitä vastapuolien lausuntoja toisiinsa täytyy sanoa, että kenr. Maynard oli oikeassa pelätessään hyökkäystä Suomesta käsin Muurmannille. Sen sijaan näyttää hän torjuneen olematonta vaaraa turvatesaamalla Muurmannin satamia estääkseen saksalaiset ottamasta ne vedenalaistensa tukikohdiksi.

Päätehtävänsä, uuden rintaman muodostaminen saksalaisia vastaan, näyttää Maynard asettaneen toiselle sijalle. Miksikään uudeksi rintamaksi ei voine nimittää hänen oleskeluaan Muurmannissa, oma puolustuksensa pääasiana. Suomalaislegioonan ja karjalaisrykmentin hyökkäykset Vienassa syyskesällä 1918 olivat tosiasiaa perin vähämerkityksisiä, sillä eihän niitä vastassa ollut kuin kourallinen vapaaehtoisia. Jos Maynard olisi kohdannut saksalaisia joukkoja tai edes silloin vapautuneen Suomen vakinaisia voimia, olisi hänen voitokas etenemisensä ja asemansa voinut täysin muuttua.

Myönnettävä kuitenkin on, että niillä voimilla ja edellytyksillä, mitä kenr. Maynardilla oli, ei kovin rohkeisiin ja laajakantoisiin yrityksiin voinut ryhtyä. Syy liittolaisvoimien toimetttömyyteen Muurmannilla ei siten olekaan ensi sijassa retkikunnan päällikön vaan niiden, jotka hänet lähettivät. Koko toimenpide tuntuu perin puolinaiselta ja täytyy todellakin kysyä, mitä hyötyä siitä liittolaisille oli. Se kuvitelma, että liittolaisten olo Muurmannilla olisi pidättänyt Suomessa 55,000 saksalaista, on täysin perusteeton, sillä saksalaisiahan oli Suomessa korkeintaan 12,000 miestä. Luulisi tämän jo olevan

Maynardinkin tiedossa vuonna 1928. Mitä taas siihen tulee, että liittolaisvoimien tulo Muurmannille olisi pysäyttänyt saksalaisten joukkojen kuljetuksen idästä länteen, ei allekirjoittanut ole voinut todeta, pitääkö tämä paikkansa.

Mitä sitten tulee kenr. Maynardin ja hänen joukkojensa toimintaan Muurmannilla yleensä täytyy myöntää - jos nimittäin katsotaan uuden todellisen itärintaman muodostamisen esteenä olleen Maynardin mitättömän pienet voimat - että hän olosuhteisiin katsoen toimi harkitusti ja viisaasti. Ollen täydellisesti riippuvainen meriyhteyksistään ei Maynard todellakaan voinut uskaltautua liian laajoihin sotatoimiin.

Lopuksi on kysyttävä, mikä olisi ollut seurauksena, jos saksalaiset olisivat todella edenneet Muurmannille ja me heidän mukanaan. Että tästä todella oli kysymys, sen luulee allekirjoittanut tietävänsä. Hyvin todennäköistä on, että Muurmannin vähäiset liittolaisvoimat olisivat tällöin kärsineet tappion. Mutta poliittisesti olisi seuraukset voineet olla meille kohtalokkaat. Maailmansodan suurissa poliittisissa loppuselvittelyissä olisimme me joutuneet voitettujen joukkoon. Kuinkahan olisi silloin käynyt Ahvenanmaan? Allekirjoittanut on kuullut sanottavan, että silloinen valtionhoitaja Svinhufvud erikoisen ponnekkaasti vastusti hyökkäystä Muurmannille. Jos tämä pitää paikkansa, on se laakeri lisäksi maamme kunnioitetuimman valtiomiehen ja isänmaanystävän ansioluetteloon.

3.

Aselepo ja omien joukkojen ongelmat

Edellisissä kirjoituksissa on selostettu liittolaisvoimien toimintaa Muurmannilla siihen saakka, kunnes aselepo Saksan ja liittolaisten välillä solmittiin. Voimien vähyys oli estänyt ryhtymisen ratkaisevampiin sotatoimiin. Selostaessaan syitä siihen, miksi ei huomattavampia voimia Muurmannille saatu, toteaa kenraali Maynard, että liittolaisvaltojen, Amerikkaa lukuun ottamatta, oli varsin vaikeata saada kokoon Muurmannille lähetettäviä lisävoimia. Hyvin arvostelevassa sävyssä kuvaa kenraali M. Amerikan haluttomuutta lähettää voimiaan Muurmannille. Pääsyyllisenä pitää M. presidentti Wilsonia, ”joka ollen täysin vailla strategista ymmärtämystä, kieltäytyi noudattamasta niiden neuvoa, jotka olivat tutkineet sotataitoa elämäniän ja olleet neljä vuotta vastuussa koko

maailmaa myllertävästä sodasta.” Englanti teki puolestaan minkä voi. Pääasiallisesti Englannista saapuivatkin lisävoimat. Varusteista, eritoten tulevassa talvitaistelussa tarvittavista, piti kotimaa myöskin hyvää huolta.

Kuten alussa mainittiin, oli kenraali Maynard voimineen ollut alistettu Arkangelissa toimivan kenraali Poolen alle. Kuitenkin oli M. oikeutettu olemaan suorassa yhteydessä sotaministeriön kanssa Englannissa. Tämä järjestely olikin suurin piirtein toiminut hankauksitta, kunnes kenraali Poole halusi saada Englannista tulevat lisävoimat (5,000 miestä) kokonaan Arkangeliin. Tällöin syntyi erimielisyys. Kenraali Poole lähti sitä selvittämään Englantiin, eikä enää sen jälkeen palannutkaan takaisin Pohjois-Venäjälle. Muurmannin rintama alistettiin nyt suoraan sotaministeriön alaiseksi ja Arkangelin rintaman päälliköksi määrättiin kenraali Ironside. Tämä tapahtui loka-marraskuun vaihteessa.

Epäilemättä olikin uusi alistussuhde tarkoituksenmukainen. Joskin yhteistoiminta kenraali Poolen ja Maynardin välillä oli ollut hyvä, ei hankauksia kuitenkaan voitu kokonaan välttää. Tapaus sopii esimerkiksi siitä, kuinka virheellistä on määrätä taisteleva joukko naapurijoukon komentajan alaiseksi. Sama virhe esiintyy maailmansodan alkuoperaatioissa, kun saksalaiset alistivat von Kluckin armeijan von Bülowin alle.

Arkangelin ja Muurmannin rintamien komentosuhteiden uudesti järjestelyn ohella toi myöhäissyksy 1918 mukanaan muitakin tärkeitä muutoksia. Merivoimien päällikkö, amiraali Kemp, palasi Englantiin ja hänen tilalleen astui amiraali John Green. Paikallinen neuvosto Muurmannissa hajotettiin ja hallitusohjaket otti käsiinsä Arkangelista lähetetty, varakuvernööriksi Muurmanniin määrätty M. Yermoloff. Tämä henkilö tuli näyttelemään hyvin huomattavaa osaa myöhemmissä Muurmannin tapahtumissa. Hänestä tuli,

kuten myöhemmin näemme, Maynardin oikea käsi kaikissa hallinnollisissa asioissa. Kuuluisa napatutkija sir Ernest Shackleton saapui käytettäväksi talvisodan valmisteluissa. Myöskin taisteluvoimien lukumäärä kohosi. Joulukuun alussa oli Maynardilla kaikkiaan 15,000 miestä, joista 7,000 englantilaista, 3,000 muita liittolaisia, 4,000 karjalaisia, suomalaisia ja venäläisiä. Näistä voimista oli 10,000 miestä taistelukelpoisia.

Sodan päätyttyä keskusvaltoja vastaan oli ilmeistä, että Muurmannilla oli tarkistettava toiminnan perusteita ja tarkoitusta. Näyttäisi luonnolliselta, että liittolaiset aselevon solmimisen jälkeen olisivat viipymättä tyhjentäneet Muurmannin. Syinä siihen, miksi näin ei tapahtunut, esittää kenraali Maynard monta seikkaa.

Ensinnäkin oli aselevon solmimishetkellä jo siksi myöhäinen syksy, että Arkangelin tyhjentäminen ennen meren jäätymistä oli kyseenalaista. Jos taas Arkangelia ei voitu tyhjentää, oli Muurmannikin pidettävä, koska Arkangelia voitiin talvisaikaan tukea ainoastaan Muurmannilta käsin. Täten ilmastolliset olosuhteet suorastaan pakottivat liittolaiset jäämään Pohjois-Venäjälle seuraavaan kevääseen.

Toinen syy oli se, etteivät liittolaiset pitäneet itseään moraalisesti oikeutettuina jättämään heidän rinnallaan uskollisesti taistelleita valkoisia venäläisiä pälkähäseen. Tämä on ainakin kenraali Maynardin mielipide.

Kolmanneksi esti joukkojen pois kutsumisen se, että korkein sotaneuvosto eikä myöhemmin rauhankonferenssikaan tärkeimpien tehtävien takia ennättänyt käsitellä Pohjois-Venäjän kysymystä. Vasta seuraavan vuoden maaliskuussa tekivät asianomaiset vallat päätöksen Muurmannin tyhjentämisestä.

Ja neljäntenä, erittäin laajalti perusteltuna syynä esittää Maynard taistelun bolshevikeja vastaan. Hän kiinnittää huomion siihen, että bolshevikit olivat itse aloittaneet vihollisuudet. Edelleen olivat bolshevikijohtajat vallananastajia, joita ei kansa milloinkaan ollut valinnut ja jotka julmuuksillaan ja veritöilläään kansaa terrorisoivat. Tällaisia vastaan oli naapureilla oikeus taistella jo sivistyksenkin nimessä. Lisäksi bolshevikit avoimesti julistivat ajavansa maailmanvallankumousta ja anarkiaa, jota kaikkialla oli oikeus vastustaa. Maynard kysyy lopuksi, eikö näissä olosuhteissa ole ihmeteltävä sitä, etteivät liittolaiset vakavammin ryhtyneet taisteluun bolshevismien kukistamiseksi. Halua ei hänen tietämänsä mukaan hallituksilta puuttunut. Väsymys sotaan ja suuret uhraukset sotavuosien aikana estivät kuitenkin suuremmat yritykset. Maynard laskee, että 100,000 miestä liittolaisvoimia olisi laivastojen tukemana kuuden kuukauden aikana kyennyt kukistamaan Leninin herruuden Venäjällä. Arvelepa M. vielä, että jos hallitukset olisivat silloin aavistaneet bolshevismien myöhemmän kehityksen ja sen seuraukset, olisi aktiivisia toimenpiteitä vakavammin harkittu.

Kenraali Maynardilla oli joka tapauksessa edessään talvisota Muurmannilla. Tätä varten oli varustauduttava. Sen ohella oli suunniteltava myöskin venäläisen armeijan muodostamista siltä varalta, että liittolaiset kutsuttaisiin pois ja venäläiset jäisivät yksinään taistelemaan bolshevikeja vastaan.

Miesten hankkimiseksi kehittyvää venäläistä armeijaa varten päätti kenraali de Millarin johdolla toimiva Venäjän pohjoisen provinssin hallitus toimeenpanna asevelvollisten kutsunnan Muurmannin alueella. Tulos oli 3,500 miestä. Lukumäärä oli vähäinen, sitä oli lisättävä. Ainoa keino oli vallata lisää rekryteerausaluetta. Tällä seikalla olikin hyvin huomattava merkitys seuraavissa toiminnoissa. Pantakoon tämä erikoisesti merkille, koska se näyttää olleen yksi syy, miksi kenraali Maynard suhtautui niin vierovasti myöhemmin Aunuksessa

taistelleihin suomalaisiin vapaajoukkoihin. Maynard ja hänen poliittinen neuvonantajansa, varakuvernööri Yermoloff, ymmärsivät, etteivät suomalaiset suorittaneet aluevaltauksia luovuttaakseen ne venäläisille rekryteerausalueiksi.

Hyökkäyssuunnitelmia haudottaessa esiintyi pari uutta huolen aihetta. Suomalaisia valkokaartilaisia oli keskitetty Suomen itärajalles, ja osia niistä oli jälleen tunkeutunut Karjalan alueelle. Maynardin tietämän mukaan oli näiden liikkeiden kannustimena kostotuumat karjalaisia ja punaisia suomalaisia vastaan. Joskaan ei M. pitänyt suomalaisista aiheutuvaa uhkaa suurena, oli heitä tarkkaan pidettävä silmällä.

Suurempi vaara uhkasi sen sijaan bolshevikien suorittaman sisäisen propagandatyön muodossa. Lakkoilua esiintyi paljon ja myöskin suomalaislegioona alkoi osoittaa yhä suurempia sympatioita bolshevikeja kohtaan. Kaiken takana voitiin todeta bolshevikien lähettämien kiihottajien vaikutusta.

Hallintotoimissa oikeana kätenään toimineesta varakuvernööri Yermoloffista esittää M. laajan henkilökuvauksen. Sen mukaan oli Y. erinomaisen tarmokas ja järjestelykykyinen henkilö sekä vilpitön venäläinen patriootti.

Näihin aikoihin kiristyivät rahavaikeudet Muurmannissa äärimmilleen. Jo edellä on mainittu, miten kitsaasti Englannin rahaministeriö suhtautui Muurmannin retkikunnan varustamiseen rahoilla. Varakuvernööri Yermoloff ei myöskään kyennyt hankkimaan rahoja. Työmiesten palkat rautatierakennuksilla ynnä muualla jäivät maksamatta. Seurauksena tästä oli luonnollisesti jatkuvia lakkoja ja levottomuuksia. Maynard lähetteli epätoivoisia sähkösanomia Englantiin, sai joskus lupauksia, useimmin jäi niitäkin vaille, tilanteen yhä vain pahentuessa. Ilmeni jo suoranaista sabotagea työmiesten taholta. Kerran tapahtui kehnon veturin takia rautatieonnettomuus, jossa useita kuoli ja haavoittui. Kun ei muu

auttanut, päätti Maynard itse lähteä käymään Lontoossa. Tämä tapahtui marraskuun lopulla ja käynnin tuloksena oli, että Muurmannin retkikunnan raha-asiat vihdoinkin saatiin järjestetyksi. Lontoossa tapasi Maynard monta Pohjois-Venäjän asioissa tunnetuksi tullutta henkilöä, sekä kenraali Mannerheimin, josta odotettiin tulevan Suomen presidentin. Tapaamisestaan Mannerheimin kanssa kertoo Maynard:

”Keskusteluni Mannerheimin kanssa ei minua suurestikaan rohkaissut. Kuten saattoi odottaakin, vastusti hän jyrkästi yhdenkään maasta karkotetun ”punaisen” kotiinpaluuta. Minun suomalaislegioonani sotilaat taasen, joskin olivat tehneet minulle palveluksen taistellessaan saksalaisia vastaan, olivat ilman vähintäkään epäilystä ”punaisia”. Tämän takia oli yhtenä huolenani päästä heistä eroon ja päätoiveeni oli saada heidät jälleen kotimaahansa. Tämä toive oli kuitenkin, kuten nyt saattoi havaita, perin hatara. Ainoastaan ulkoministeriömme ankarin painostus voi johtaa asian oikealle tolalle. Koska lordi Milner (Englannin silloinen sotaministeri) oli asiasta tietoinen, en saattanut muuta kuin korostaa neuvottelujen alkamisen välttämättömyyttä heti sen jälkeen, kun kenraali Mannerheim oli tullut presidentiksi.”

Palattuaan jälleen Muurmanniin saattoi Maynard todeta, että raha-asioiden järjestely oli tyyntynyt uhkaavasti kytenyttä sisäistä tilannetta, jonka ilmaisumuotona oli mm. ollut murhayritys Yermoloffia vastaan. Suomalaislegioona oli myöskin antanut aihetta levottomuuteen. Legioona vaati englantilaisia hankkimaan heille oikeuden palata kotimaahan ja jotkut uhkasivat lähteä omin päinsä rajan yli. Ilmoittamalla, että rajan yli meno merkitsisi neuvottelujen katkeamista, estettiin viimeksi mainittu uhka.

Talvisotavalmistelut olivat tällä välin olleet täydessä käynnissä.

Kuollan niemimaan lappalaisilta oli hankittu 600 poroa. Muodostettiin erikoisia liikkuvia osastoja, 200 miehen vahvuisia, kaikkiaan 7 osastoa. Arktista kokemusta ja mainetta omaavan komentaja Victor Campbellin johdolla harjoitettiin näitä hiihdossa ja lumikenkien sekä rekien käytössä.

Suurta huolta ja huomiota kiinnitettiin majoitukseen. Talvimajoja rakennettiin suuri määrä.

Jo ennen kuin talvivalmistelut olivat loppuun suoritetut, halusi Yermoloff etenemisen alettavaksi, koska kutsunnat vallatulla alueella eivät olleet antaneet tyydyttäviä tuloksia. Oli laajennettava rekryteerausaluetta. Etenemisvalmiita ei kuitenkaan vielä oltu. Sodankäyntiin suksilla poikkimaisin olivat kykeneviä toistaiseksi ainoastaan eräät osastot, kanadalainen, ranskalainen ja italialainen sekä vähäinen määrä serbialaisia ja karjalaisia. Suomalaiset, jotka kaikki olivat mainioita hiihtäjiä, ei voitu käyttää. Yksikään brittiläinen joukko ei vielä ollut omaksunut hiihtotaitoa ja edistys tuntui käyvän hitaasti. Maynard näyttää kuitenkin uskoneen, että joukkonsa pian omaksuisivat tuon ”liukkaan ja kummallisen kulkutavan”. Oppivatko joukot todella hiihtämään, siitä ei Maynard kirjassaan mainitse. Allekirjoittanut uskaltaa sitä epäillä.

Yllä lyhyesti kerrottu kuvaus Maynardin talvisotavalmisteluista on meille suomalaisille varsin kiintoisaa. Koskeehan se sota näyttämöä jossa olemme taistelleet ja voimme taas joskus taistella. Maynard kiinnittää suurta huomiota majoitukseen. Majoituksen suuri merkitys kävi esiin myöskin vuosien 1921 - 1922 vaihteessa Karjalassa käydyissä talvitaisteluissa. Aivan kuin luonnonpakosta kytkeytyivät taistelut asuttuihin paikkakuntiin. Voinpa sanoa, että usein taisteltiin yösijoista.

Taistelukelpoisiksi katsoo Maynard ainoastaan hiihtotaitoiset joukot ja yrittää niiksi muuntaa kaikki joukkonsa.

Kuljetuskysymyksen yrittää M. ratkaista käyttämällä poroja ja koiravaljakoita. Että hän tässä ainakin osittain menestyi, käy ilmi myöhemmästä esityksestä.

Talvisotavalmistelujen ollessa täydessä käynnissä saatiin tietoja, että pienehköjä bolshevikiosastoja oli keskitetty mm. Rukajärven ja Ontajärven seuduille. Vihollinen osoitti siis aktiivisuutta ja vaikkakaan ei tiedetty sen aikeista mitään varmaa, otaksuttiin sen rekrytoivan mainituilla alueilla. Bolshevitit siis etuivat Yermoloffin suunnitelluilla kutsunta-alueilla. Seurauksena oli hyökkäys Rukajärvelle. Sen suoritti noin 200 miestä käsittävä joukko tammikuun 16. päivänä. Vihollinen yllätettiin ja tuhottiin. Sotasaaliina saatiin mm. vihollisen arkisto, mikä suuresti valaisi tilannetta. Rukajärven valtaaminen olisi ollut joka tapauksessa välttämätön, kun eteneminen radan varrella alkoi. Tapaus edisti yleistä hyökkäyssuunnitelmaa.

Varsinainen eteneminen oli suunniteltu ulottuvan lähinnä Segeshan korkeudelle. Sen piti tapahtua helmikuussa. Väliin tuli kuitenkin uusia pulmia.

Arkangelissa alkoivat bolshevitit ankaran hyökkäyksen, kenraali Ironsiden voimia vastaan. Tilanne siellä muodostui kriittiseksi. Maynard sai käskyn lähettää nopeasti apuvoimia Arkangeliin. Tuli lähettää yli 2,000 miestä. Tähän hupeni suurin osa hänen voimistaan. Maynard valittelee sitä, että Englannista syksyllä tulleista 5,000 miehestä näin 4,500 joutui siirretyksi Arkangeliin. Tässä yhteydessä sopii palauttaa mieleen, että kenraali Poole oli alun perin tahtonut kaikki lisävoimat kuljetettaviksi Arkangeliin ja että juuri tästä syntyi erimielisyys hänen ja Maynardin välillä, Maynardin onnistui kuitenkin pidättää suurin osa lisävoimista Muurmannissa. Että tilanne nyt kuitenkin pakotti lähettämään ne Arkangeliin osoittaa, että Poole oli arvostellut tilanteen oikein. Talvella oli sitä paitsi voimien kuljettaminen Muurmannista Arkangeliin monimutkainen

tehtävä. Siinä onnistuttiin kuitenkin. Vähäinen osa kuljetettiin jäänmurtajilla, mutta 2,000 miestä samosi hevoskyydillä pitkin Vianmeren rantaa.

Vahvistaakseen voimiaan Muurmannissa, vähensi Maynard Petsamon varusväkeä. Kiintoisa on 200 miehisen joukon matka porokyydissä Petsamosta Kuollaan. Se suoritettiin kovassa pakkasessa ja kesti kolme ja puoli päivää. Häiriöitä ei tapahtunut. Porojen käyttö siis menestyi.

Helmikuun loppupuolella alkoi sitten vihdoinkin eteneminen Segeshaa vastaan. Niin mielenkiintoinen kuin hyökkäys olikin, ottaisi sen kuvaaminen tässä liiaksi tilaa. Tyydyn siksi vain mainitsemaan, että sen yhteydessä suoritettut liikkeet ja sotatoimet suuresti muistuttavat niitä sotatoimia, joita suomalais-karjalaiset joukot myöhemmin Karjalassa ovat suorittaneet. Näyttää todellakin siltä, että sotänäyttämö muokkaa sotatoimet samankaltaisiksi, olivatpa armeijan taktilliset periaatteet mitkä tahansa.

Segeshan valtaus oli parantanut tilannetta huomattavasti. Yermoloff oli nyt saanut uuden laajan rekryteerausalueen. Pari synkkää pilveä ilmestyi kuitenkin nyt yhtäkkiä hämärtämään kirkasta taivasta. Murheen aiheuttajina ovat karjalaiset ja suomalaiset. Karjalaiset vaativat maalleen vapautta. Koska tämä karjalaisten esiintyminen vapautensa puolesta lienee yleisemmin tuntematon (W. Keynäs tekee siitä selkoa karjalaisten kannalta ”Tähystäjän” tämän vuoden numerossa 8) ja koska joka tapauksessa lienee mielenkiintoista kuulla, mitenkä liittolaisvoimien päällikkö Muurmannilla siihen suhtautui, käänän tähän ko. kohdan Maynardin kirjasta:

”Kuten jo aikaisemmin on mainittu, tahtoi Karjalan kansa, sikäli kuin sen vallassa oli, olla kuuro kaikelle venäläisyydelle. Tämä ei tapahtunut siksi, että karjalaiset olisivat tunteneet suoranaista antipatiaa Venäjää kohtaan (kuten lappalaiset tunsivat) vaan siksi, että katsoivat äärimmäisen kovan onnen itseään

kohdanneen tullessaan joskus ja jotenkuten Venäjän yhteyteen. (Alahuomautuksena: Karjala oli muodostanut osan Suomea vuoteen 1721, jolloin Pietari Suuri sen valloitti). Kerran olivat he olleet riippumaton kansa, ja riippumattomuuden kaipuu oli heillä veressä. Eristäytyminen venäläisistä, kuinka väsymättä he siihen pyrkivätkään, oli kuitenkin yksipuolista. Sellaisia alemmuuteensa symboleja kuin venäläinen hallintoviranomainen ja veronkantaja, eivät he kuitenkaan voineet poistaa. Ja alempiarvoisena olemista vastaan he ponnistelivat.

Kuluneet kuusi kuukautta olivat olleet heille mieleen, sillä niiden aikana eivät venäläiset viranomaiset olleet heidän asioihinsa sotkeutuneet. Komisariorit olivat hävinneet näyttämöltä, Muurmannin neuvosto, niin kauan kuin se oli olemassa, oli jättänyt heidät rauhaan ja pohjoisen provinssin hallitus ei, toistaiseksi ollut osoittanut mielenkiintoa heidän asioihinsa. Näin olivat he saaneet maistaa jotakin, mikä muistutti itsenäisyyttä. Maku oli ollut hyvä, ja he olisivat mielellään maistelleet sitä edelleen. Miksikä ei ainaiseksi? Kaikkiällä puhuttiin pienten kansain itsemääräämisoikeudesta ja tietysti tämän täytyi merkitä, että Karjalakin voi vaatia itsenäisyyttä, jos niin haluaa. He olivat myös tämän edestä työskennelleet. Eikö Karjala ollut antanut liittolaisille 4,000 taistelevaa miestä ja voittanut tusinan taisteluita liittolaisten puolesta jo ennen kuin venäläiset olivat tehneet mitään. Suurten valtain edustajat Pariisissa eivät voineet olla huomaamatta heidän asiansa oikeutta, jos se heille esitetään. Ja paras tapa saada tämä aikaan, oli esittää asia liittolaisten päällikölle Muurmannissa.

Näin perustelivat asiaansa karjalaisrykmentin henkiset johtajat ja sen seurauksena joutui käsiini asianomaisen rykmentin komentajan välityksellä pitkä asiakirja. Sen olivat allekirjoittaneet useat karjalaisrykmentin vanhemmista upseereista ”Karjalan kansan edustajina” ja päättyi se pikemmin vaatimukseen kuin pyyntöön, että valtojen oli tunnustettava Karjala itsenäiseksi

kansakunnaksi. Karjala, todellakin, näytti kärsivän pahaa kohtausta taudista, joka tunnetaan nimellä suuruudenhulluus (swelled head = turvonnut pää).

Olin puolestani vakuutettu siitä, ettei Yermoloff voinut pitää koko juttua muuna kuin kapinoimisena. Mahdollisesti huomaisi hän asian koomillisen puolen, mutta hänen huumorintajunsa kumoaisi varmasti syvä suuttumus pelkästä ajatuksestakin käydä kauppaa jaardistakaan venäläistä maata. Ennemmin tai myöhemmin oli asia kuitenkin saatettava hänen tietoonsa, mutta ajatellen venäläisten ja karjalaisten tulevia suhteita, katsoin viisaimmaksi koettaa käyttää omaa vaikutusvaltaani asian tukahduttamiseksi, ja jos siinä onnistuin, ilmoittaa siitä vasta myöhemmin vanhana asiana Yermoloffille.

Tämän vuoksi ilmoitin ”Karjalan kansan edustajille”, etten tule tekemään mitään heidän anomuksensa toimittamiseksi edelleen. Huomautin, että Venäjällä nykyisin vallitsevien olosuhteiden takia ei sillä ollut vähäisimpiäkään mahdollisuuksia tulla käsittelyn alaiseksi. Ei edes siinäkään tapauksessa, että heidän hallituksensa kannattaisi esitystä ja tästä taasen ei ollut mitään toiveita. Koetin heille myöskin vakuuttaa, miten järjetön heidän kunnianhimonsa oli. Mitenkä he voisivat tulla toimeen erillisenä kansakuntana? Heillä ei ollut teollisuutta, ei merenkulkua, ei omaa rautatietä eikä sisäisiä kulkuyhteyksiä. Oliko mahdollista pienelle kansalle, rahattomalle ja ilman minkäänlaisia resursseja, elää itsenäisenä. Jos he halusivat parantaa poliittista asemaansa, oli parasta toimia yhteisymmärryksessä lojaalien venäläisten kanssa, jotka yrittivät perustaa terveen ja vakavan hallituksen.

Minun vakuutteluni eivät kuitenkaan tehonneet heihin, vaan pyysivät he saada jättää esityksensä varakuvernöörille. He uhkasivat myös, joskaan eivät sitä suorastaan sanoin ilmaisseet, että ellei heidän pyyntöään täytettäisi, tulisivat he

julistautumaan itsenäisiksi ja että väliaikaiselle hallitukselle ei suinkaan tulisi olemaan helppoa pitää heitä kurissa.

Näin ollen ei ollut muuta mahdollisuutta kuin esittää asia Yermoloffille. Kuten olin saattanut odottaakin, ei hän osoittanut pienintäkään ymmärtämystä karjalaisten pyrinnölle. Karjala oli erottamaton osa Venäjää ja sellaiseksi tuli sen jäädä. Karjalaisten anomus oli hänen mielestään avoin loukkaus hänen arvovaltaansa kohtaan ja suositteli Yermoloff rankaisutoimenpiteitä niitäkarjalaisia upseereita vastaan, jotka olivat puuhan kanssa tekemisissä. Tätä minä vastustin, koska arvelin sen johtavan vakavampiin vaikeuksiin, ehkäpä lopuksi julkikapinaan. Ehdotin sen vuoksi, että kutsuisimme anomuksen laatijat luoksemme ja selittäisimme heille, miten mahdotonta oli anomukseen suostua.”

Tämän jälkeen selostaa kenraali Maynard niitä neuvotteluja, jotka seurasivat. Kävisi liian pitkäksi niitä tarkkaan selostaa. Tyydyn siksi vain mainitsemaan, että karjalaiset olivat aluksi hyvinkin jyrkkiä kantansa puolesta, mutta taipuivat vähitellen pakon edessä. Sitkeiksi muodostuivat neuvottelut lopuksi karjalaisten tulevan käytön suhteen. Venäläisten upseerien komennossa kieltäytyivät he jyrkästi palvelemasta, mutta suostuivat uskollisesti palvelemaan englantilaisia. Saatiin aikaan kompromissi, jonka kautta karjalaisille tosin taattiin vissejä oikeuksia, mutta jotka nekin lopuksi ja vähitellen hupenivat olemattomiksi. Maynard on tyytyväinen saatuaan asian näin järjestetyksi, mutta myöntää, että kuilu oli syntynyt hänen ja karjalaisten luottamuksen välille, mikä muutama kuukausi myöhemmin johti karjalaisvoimien hajoamiseen.

Toinen vaikea asia, joka Maynardin oli Segeshan valtauksen aikoihin selvitettävä, oli kasvava levottomuus suomalaislegioonassa. Sen jälkeen kuin liittolaisvoimien sota Muurmännillä oli muuttunut sodaksi bolshevikeja

vastaan, oli suomalaislegioona käyttökelvoton. Joulukuusta 1918 alkaen ”ei se ollut tehnyt mitään leipänsä edestä”. Mutta tämän lisäksi alkoi se käydä levottomaksi. Suomalaiset halusivat päästä kotimaahansa ja painostivat ankarasti tämän saavuttamiseksi englantilaisia johtajiaan. Maynard teki parhaansa avatakseen heille tien Suomeen, mutta tehtävä ei ollut helppo. Tällä välin kävi legioonan mielentila uhkaavaksi. Sen aseistariisumiseen tunsivat Maynard voimansa liian heikoiksi. Käyden jatkuvia neuvotteluja Tokoin ja Lehtimäen kanssa, onnistui M:n kuitenkin jotenkuten hallita tilannetta. Tokoita piti Maynard järkeväenä ja maltillisena miehenä, kun taas Lehtimäki oli tulisempi ja vaikeasti hallittava. Englantilaisia joukkoja oli sijoitettava Kantalahteen pitämään suomalaisia silmällä, ”joskin niillä olisi ollut tärkeämpääkin tehtävää kuin olla uskottomien suomalaisten vahtikoirana”, lausuu M.

Vastoinikäymisten määrä ei kuitenkaan rajoittunut tähän. Lisäksi paloi suuri määrä tärkeätä rautatiemateriaalia ja Muurmannissa poltti tuli suurimman parakin. Tammikuussa murhattiin Muurmannissa kaksi englantilaista upseeria.

Pahin isku oli kuitenkin se, että ranskalainen hiihto-osasto kieltäytyi yksinkertaisesti tottelemasta. Osasto ilmoitti M. Clemenceaun nimessä, etteivät he olleet tulleet Muurmanniin taistelemaan. Näin menetti Maynard 200 suksimiestä, joiden käyttöön hän oli erikoisesti laskenut.

Isku koski kovasti Maynardiin. Ranskalaisten puolustukseksi lausuu M. kuitenkin, ettei se ollut ensimmäinen eikä viimeinen kerta kun joukot Muurmannissa kapinoivat. Ennen kun retki oli loppunut, ilmeni kapinallisuutta kaikkia kansallisuuksia olevissa joukoissa. Syyksi tähän arvelee M. etupäässä sen, etteivät miehet jaksaneet ymmärtää, miksi heitä vielä sodan muualla jo loputtua pidettiin aseissa. Vasemmiston sanomalehtien propaganda ja kolikko, kapinahenkinen ympäristö vaikutti myöskin pahasti miesten mielialaan.

4.

Punaiset ja valkoiset suomalaiset

Talvikausi 1918 - 1919 oli Muurmannissa ankara. Toisinaan oli pakkasta yli 40 astetta. Erittäin hyvä talvivarustus ehkäisi kuitenkin pakkasen tuhot joukossa. Varomattomuuden syyksi on laskettava ne tapaukset, joita ilmeni. Rautatieliikennettä häiritsi toisinaan lumi, mutta nämä vaikeudet voitettiin helposti.

Päivänvalon pitkäaikainen puuttuminen oli ikävämpi ilmiö. Muutenkin kolkossa ympäristössä oli se omansa tekemään mielialan raskaaksi.

Kevät tuli voimakkaasti, pitkäaikainen pimeys muuttui jatkuvaksi valkeudeksi, virrat vapautuivat ryskien jääkahleistaan. Kevään mukana tuli kuitenkin sääskien todellinen maanvaiva. Sellaista sääskien paljoutta ei kenr. Maynard sano nähneensä tropiikin surkeimmissa olosuhteissakaan. Onneksi eivät Muurmannin sääsket sentään levittäneet malariaa.

Mieliala kohosi kevään mukana. Iloisempaa mieltä tarvittiinkin, sillä bolshevikiagitaattorien hahmossa kummitteleva näkymätön vihollinen teki jatkuvasti työtään. Kiihotuksen jäljet alkoivat ilmetä yhä selvemmin. Asevelvollisuuskutsunnat antoivat kiihottajille hyvän agitatsioni aiheen. Heidän työnsä kantoi hedelmää, kutsunnat eivät menestyneet. Suomalaislegioonassa ja karjalaisrykmentissä kasvoivat kapinallisuuden oireet. Bolshevikit käyttivät taitavasti maanalaista asettaan. Vallankumouksen vuosipäivänä maaliskuussa piti yleinen kapina alkaa.

Kenr. Maynardin esikunnan tiedusteluverkko toimi kuitenkin näihin aikoihin hyvin. Saatiin tarkkoja tietoja bolshevikien aikomuksista ja ryhdyttiin vastatoimenpiteisiin. Jätän tässä kuvaamatta, kuinka bolshevikien aikeet saatiin ehkäistyksi. Taitoa, vaivaa ja levotonta odotusta vaati se paljon. Suomalaislegioonan lopullinen kapinaannousuyritys oli kuitenkin siksi huvittava ja meille suomalaisille kiintoisakin että kuvaan siitä tässä hieman tarkemmin.

Maaliskuun 30. päivänä saatiin tietää, että legioonan piti nousta kapinaan 6. päivänä huhtikuuta. Tiedusteluverkon tehokasta toimintaa osoittaa, että kapina-aikomuksesta saatiin tarkkoja tietoja. Ilmeisesti oli suomalaisten kapinallisten joukossa pettureita. Kapinasuunnitelma käsitti parin sillan hävittämisen sekä marssin etelään bolshevikiin, samalla karjalaisia mukaan keräten.

Maynard piti asemaa hyvin vakavana ja sähkötti Englantiin pyytäen laivaston apua. Tätä kuitenkin ei saatu, eikä se olisi ennättänytkaan ajoissa perille.

Kapinan johtajana esiintyi Lehtimäki. Suomalaislegioona oli odottanut vaalien tuloksia Suomessa ja kun niiden tulos oli ollut punaisten asialle masentava, oli toivo tien avautumisesta poliittisin keinoin Suomeen rauennut. Väkivoimin aikoi legioona nyt ratkaista kohtalonsa.

Yksinkertaisin keino ehkäistä kapina olisi ollut vangita Lehtimäki. Tähän ei kuitenkaan uskallettu ryhtyä, suomalaisten voima oli siksi suuri. Mm. oli suomalaisilla käytettävänä vuoristopatteri, ja heidän hiihtotaitonsa lisäsi taisteluvoimaa. Oli käytettävänä varovaisempia keinoja, mutta koottava kuitenkin lisävoimia Kantalahteen.

Kenraali Turner ja esikuntapäällikkö Lewin matkustivat kenr. Maynardin nimissä Kantalahteen neuvottelemaan suomalaislegioonan englantilaisten ja suomalaisten upseerien kanssa. Lehtimäki ei kuitenkaan saapunut neuvotteluihin. Legioonan komentajalle, Burtonille, annettiin kehoitus vangita Lehtimäki. Burton ei tähän kuitenkaan suostunut, sillä hän oli antanut henkilökohtaisen takuun Lehtimäen koskemattomuudesta. Kun Lehtimäki ei uudesta kutsusta huolimatta satu saapumaan Kantalahteen, päättivät neuvottelijat mennä hänen päämajaansa Kantalahden lähistölle. Sitä ennen oli tilanne itse Kantalahdessa kuitenkin selvitettävä. Läsnä olleille suomalaislegioonan johtajille selitettiin, että heidän kapina-aikeensa olivat tiedossa ja että, jos niitä aiottiin toteuttaa, tultaisiin kapina häikäilemättä kukistamaan. Tämä tiedotus sekä neuvottelijain mukana tulleet lisävoimat tekivät ilmeisesti vaikutuksensa suomalaisiin. He eivät yrittäneetkään kieltää, että kapina oli tekeillä, mutta syyttivät kapinasta Lehtimäkeä, joka oli kaivanut maan Tokoin vaikutusvallan alta. Siis Muurmannissakin toistui vielä kerran

sama ilmiö kuin Suomessa syksyllä 1917. Maltillisemmilta aineksilta riistivät kiihkoisimmat vaikutusvallan. Tokoi sai toistamiseen tuntea laumansa epäluotettavuuden ja oman voimansa vähyden. Neuvottelevat suomalaisjohtajat ilmaisivat kuitenkin tällä kertaa olevansa valmiit seuraamaan Tokoita, mutta epäilivät, rauhoittuisiko tilanne ilman Lehtimäen myötävaikutusta.

Tokoi, jonka motiiveista Maynard oli epätietoinen - oliko Tokoi todella liittolaisille uskollinen vai taipuiko hän voiman edessä, jonka nyt luuli olevan liittolaisten puolella - esiintyi maltillisesti ja teki parhaansa rauhan palauttamiseksi. Kantalahdessa oli hänen toimestaan pian enemmistö suomalaisista kapinaa vastaan ja jos vielä Lehtimäki voitiin eliminoida pelistä, oli kaikki hyvin.

Kun ei Lehtimäkeä Burtonin sanan vuoksi voitu vangita, päätettiin hänelle nyt tarjota vapaata pääsyä bolshevikiin. Tarjouksen tekoa varten oli kuitenkin mentävä Lehtimäen luo, muu ei auttanut. Näin tapahtuikin. Vakavin sanoin keskusteltiin ensin Lehtimäen sekä sitten muiden hänen hengenheimolaistensa kanssa. Kapinaa eivät suomalaiset täälläkään kieltäneet, mutta eivät näyttäneet sitä myöskään pitävän minään kummeksuttavana tai pahana tekona. He näyttivät päinvastoin, kun nyt kerran heidän kapinansa oli vastapuolueen tiedossa, tarkastelevan tilannetta kuin jotakin liikeyritystä, jota odottamattoman kääntein takia oli uudelleen harkittava. Sitkeiden neuvottelujen jälkeen saatiin sopimus aikaan.

Koko juttu vaikutti näin sivusta katsoen koomilliselta. Jotain rehtiä tuossa kapinoivassa suomalaisjoukossa oli, niin väärällä asialla kun he liikkuvatkin. Lehtimäestä sanottakoon, kuinka paatunut punainen hän lieneekin, että jonkinlaista miehekkyyttä hänessä oli. Huumorintajua oli hänessä myöskin, sillä

hänen viimeinen pyyntönsä kenr. Maynardille oli saada palvelustodistus mainiosta avustaan sekä hyvistä palveluksistaan liittolaisjoukoissa. Erään toverinsa kanssa lähetettiin Lehtimäki Bolshevikiaan.

Näin oli suomalaislegioonan uhkaava kapina rauhallisesti kukistettu. Täytyy tunnustaa,että selvittäminen suoritettiin erittäin taitavasti. Tämän jälkeen ei legioonasta enää huolta ollutkaan. Elokuun 31. päivänä purjehti legioonaa 1,100 miehen vahvuusena Suomeen saattajanaan everstiluutnantti Warren. Monta vaikeutta oli vielä Warrenilla, ja Maynard arvelee, ettei Warren suinkaan sanonut jäähyväisiä suomalaisille vähemmällä ilolla kuin hän, Maynard, itse.

Samanaikaisesti kuin suomalaisten kanssa selvitettiin välejä Kantalahdessa, oli Muurmannissakin kapinallisuutta. Maynard sanoo tämän ajan olleen kuin piiritettynä elämistä. Kapinatoimet voitettiin kuitenkin myös Muurmannissa kiitos ensi sijassa hyvän tiedustelun ja ajoissa suoritettujen varovaisuustoimenpiteiden. Sillä välin, kun rintaman takana tällä tavoin selvitettiin tilannetta, oli rintamalla melko rauhallista. Oli kyllä saatu tietoja bolshevikien voimain keskityksestä Muurmannia vastaan, mutta mitään hyökkäyksen merkkejä eivät bolshevikit olleet ilmaisseet. Huhtikuun alkupuolella alkoi niitä kuitenkin ilmetä Urosjärven suunnalla. Segeshan miehitysjoukon päällikkö päätti tällöin, ennättääkseen ennen vihollista, hyökätä Urosjärvelle. Vihollinen tuli taaskin täysin yllätetyksi ja taistelu oli liittolaisille menestyksellinen. Sen suoritukseen otti tehokkaasti osaa ensi kertaa myöskin panssarijuna. Sotasaaliina saatiin mm. kaksi kenttätykkiä sekä huomattavat määrät sotatarvikkeita.

Omaksutun taktiikan mukaisesti päätettiin nytkin vallattu alue pitää. Vasemman sivustan suojaamiseksi oli kuitenkin välttämätöntä vallata Voimosalmi (Sumska-Posadista rautatien kanssa yhdenmukaisesti etelään

vievän tien varrella). Valtauksen suoritti ensimmäinen venäläisistä joukoista muodostettu pataljoona kapt. Davidoffin johdolla 11. päivänä huhtikuuta.

Nämä menestykset ja erikoisesti se, että Davidoffin venäläinen pataljoona oli kunnostautunut, innostutti Yermoloffia. Hän halusi etenemistä jatkettavaksi. Yermoloff jopa ehdotti, että venäläiset joukot jatkaisivat yksinään etenemistä. Maynard ei katsonut kuitenkaan tilanteen vielä olevan kypsä hyökkäykselle, joskin hän monesta syystä piti tarkoituksenmukaisena etenemistä Äänisjärvelle saakka. Paitsi rekryyttialueen laajenemista tarjosi Kontiovaaran (Meveshoje Gora) ja Poentsan valtaus kaksi tärkeätä sotilaallista etua: se sulki vihollisen pääetenemisen pohjoiseen sekä kavensi huomattavasti rintamaa. Samalla väheni valvottava alue lännessä Suomen rajan läheisyyden takia tällä korkeudella. Lisäksi voisi offensiivi Muurmannissa helpottaa painostusta Arkangelissa, jossa hyökkäysenteet vihollisen taholta olivat havaittavissa. Hyökkäykseen voitiin koota kaikkiaan n. 3,000 miestä käsittävä kirjavista aineksista kokoonpantu joukko. Sotaministeriö oli aikaisemmin kieltänyt offensiivisen etenemisen. Oliko nyt aihetta anoa muutosta tähän kieltoon näin vähäisin hyökkäysedellytyksin? Etappikin sen kautta venyi ja selkäpuolen vaikeudet kasvoivat. Harkiten näitä asioita tulee kenr. Maynard kuitenkin siihen lopputulokseen, että hyökkäys oli uskallettava. Huhtikuun 29. päivänä saatiin siihen myöskin sotaministeriön lupa. Myöntymys oli kylläkin puettu varovaiseen sävyyn ja korostettiin siinä sitä, että oli tultava toimeen niillä voimilla, mitä Muurmannissa oli.

Valmisteluihin ryhdyttiin kaiken varalle ja aikaisin, ja kun lupa hyökkäykseen saatiin, oli valmistelut jo pitkälle sujuneet. Valmisteluissa kiinnitti huomiota se kaukonäköisyys, jolla valmistettiin taistelua Äänisjärven partaille. Jo ennen kuin Äänisjärvestä oli nähty vilaustakaan, oli suunniteltu ja harkittu vähäinen laivasto merisotatoimia varten mainitulla järvellä. Muurmannista oli saatu

sotasaaliina eräs vedenalaisten hävittäjäalus sekä useita pienempiä moottoriveneitä. Amerikan Muurmannissa olevalta laivasto-osastolta saatiin pari moottoriveneettä lisäksi. Englannista tilattiin suurempia hävittäjäaluksia lisäksi järvitaisteluja varten. Lentoasema perustettiin Segeshan ja Urosjärven välimaille. Lentokoneita tosin oli vain kolme enää käytettävissä ja nekin sopimatonta, mutta lentäjät olivat valmiita niilläkin yrittämään. Valmisteluista mainittakoon vielä toisen panssarijunan kuntoon saattaminen sekä epäluotettavien aineiden poistaminen alueelta.

Hyökkäyksen piti tapahtua kahdessa jaksossa, ensi tavoitteena Maanselkä, toisena Kontiovaara. Lähemmin suunniteltiin hyökkäys tapahtuvaksi kolmessa rivistössä seuraavasti:

Oikea rivistö, vastaperustettu Aunuksen rykmentti, Seesjärven länsirantaa myöten oikean sivustan suojana. Keskirivistö, pääasiallisesti brittiläisiä joukkoja, rautatiensuunnassa etelään. Vasen rivistö, venäläisiä joukkoja, tietä Voisalmi-Poventsä.

Hyökkäys alkoi toukokuun 1. päivänä. Keskirivistö otti sitkeän taistelun jälkeen Maaselän toukokuun 3. päivänä. Täten yhteyksiltään uhattuina tyhjensivät bolshevikit Seesjärven länsirannan. Vasen rivistö pääsi, vastusta Tekkimissä kohdaten, noin Maanselän korkeudelle etenemään. Eräs sissiosasto oli saavuttanut Danilovan.

Ensimmäinen hyökkäystavoite oli näin saavutettu. Eteneminen pysähtyi nyt muutamaksi ajaksi, jatkuakseen jälleen 15. päivänä. Tällä välin tekivät bolshevikit vastahyökkäyksen oikeata rivistöä vastaan, mikä kuitenkin torjuttiin. Etenemistä jatkettaessa kohdattiin sitkeätä vastarintaa. Yöllä 19. päivää vasten saapui keskirivistö 7 km päähän Kontiovaarasta. Saatiin käsiin Trotskin käsky, jossa tämä karkeasti moittii rintaman komentajaa lausuen, että Karjala oli ainoa

rintama, missä punainen armeija peräännyty. Trotski antaa ankaran käskyn pitää Kontiovaara. Käsky lienee auttanut, sillä Kontiovaarassa kohdattiin sitkeämpää vastustusta kuin koskaan aikaisemmin. 21. päivänä valloitettiin kylä kuitenkin. Tulokseen vaikuttivat ilmeisesti myös molemmat sivurivistöt, jotka olivat menestyksellä edenneet. Vasen rivistö oli 18 päivänä vallannut Poentsan kaupungin.

Eteneminen oli ollut monesta syystä hyvin vaivalloista. Huonot tieyhteydet oikealla rivistöllä vain kapulatiet, huonot kartat sekä erittäin hankalat viestiyhteydet tuottivat vaikeuksia. Hyökkäys sattui vielä kelirikon ajaksi. Maynard tahtoi kuitenkin ehtiä Äänisjärvelle ennen kuin bolshevikit olisivat ennättäneet saada Äänisjärven laivastoaan käyttökuntoon.

Päähuoleksi Kontiovaaran valtauksen jälkeen tulikin meripuolustuksen järjestely. Järjestelytyöt oli loppuun suoritettava ennen kuin vihollislaivasto voi niitä häiritä. Poentsasta ja Kontiovaarasta saatiin sotasaaliina joitakin aluksia. Muurmannista tuotiin moottoriveneet rautateitse Äänisjärvelle. Jolly Roger, lippulaiva, joka myöhemmin tuotti murhetta koneittensa vuoksi ja lopuksi räjähti ilmaan, laskettiin vesille 4. päivänä kesäkuuta samanaikaisesti kuuden moottoriveneen ja kahden höyryaluksen kanssa.

Joskin alukset olivat hitaita,voitiin niitä käyttää vartiopalveluksen. Niiden tukemiseen tarvittiin kuitenkin välttämättä lentokoneita. Pyyntö tästä lähetettiin Englantiin. Tykistöä sijoitettiin rannalle suojaamaan laivaston tukikohtia.

On erinomaisen mielenkiintoista tutkia näitä englantilaisten toimenpiteitä merisotaa varten. Niistä ilmenee vanhalle merivalalle ominaista taitoa ja määrätietoisuutta. Tulee tämän yhteydessä varsinkin ajatelleeksi kuinka huolimattomasti saman aikaisesti Laatokan rannikolla taisteltaessa

suhtauduttiin uhkaan mereltä käsin. Siellä johtivatkin merisotatoimet Viteleen tapahtumain yhteydessä retkikunnan tuhoon. Vapaaajoukkojen puolustukseksi on kuitenkin sanottava, että välineet rannikon puolustukseen siellä puuttuivat. Toista oli Muurmannin liittolaisjoukkojen toimia, kun takana olivat tukena maailman mahtavat merivallat.

Varovaisuustoimenpiteet Äänisjärvellä olivatkin tarpeen, sillä jo 2. päivänä kesäkuuta ilmestyi taivaanrantaan kaksi vihollisalusta. Vihollinen oli siis valveilla, jäät eivät sen toimintaa enää estäneet. Lentokoneet tulivat nyt yhä tärkeämmiksi, niiden tuloa kiirehdyttiin, ja jo 6. päivänä nousi ensimmäinen vesitaso ilmaan. Tämä tapahtuikin viime hetkellä, sillä pari päivää myöhemmin suoritettiin ensimmäinen meritaistelu.

Neljä vihollisalusta ilmestyi Sunanniemen takaa ja höyrysi luodetta kohden. Liittolaislaivasto vastasi haasteeseen heti. Taistelun tulos olisi ollut epävarma, elleivät vasta saapuneet lentokoneet olisi yhtyneet taisteluun. Kun ensimmäinen lentopommi pudotettiin, kääntyi vihollinen pakosalle. Se pääsikin ehjin nahoin pakoon, mutta taistelun moraalinen voitto oli mitä merkityksellisin. Päinvastainen tulos olisi tehnyt liittolaisten aseman Äänisjärven rannalla erittäin uhatuksi. Nyt sen sijaan oli meritaistelu asemaa vahvistanut.

Meripuolustuksen tarmokas ja tarkoituksenmukainen järjestely Äänisjärvellä sekä yllä kuvattu ensimmäinen meritaistelu ovat tämän kirjoittajan mielestä kiitosta ansaitsevimmat saavutukset liittolaisten toiminnan historiassa Muurmannilla. Kaukonäköiset valmistelut sekä erinomaisen ripeä toiminta olivat tehneet mahdolliseksi parissa viikossa luoda kaukaiselle Karjalan erämaajärvelle meripuolustuksen, joka kykeni alun perin tehokkaasti iskemään

siellä vakituisesti sijainneeseen merilaivastoon. Kunniaa on tehtävä sellaiselle kenraalille joka ymmärtää amiraalinkin tehtävät, kun niin vaaditaan.

Sillä välin kun Maynard täten oli saavuttanut varman jalansijan Äänisjärven rannalla ja asema Muurmannissa näytti vakavalta, oli Arkangelin rintama yhä uhattu. Bolshevikien talviset hyökkäykset oli tosin onnistuttu jotenkuten torjumaan, mutta niillä oli kuitenkin ollut menestystä, ja se nostatti bolshevikien taistelumoraalia. Kevätkaudella, jolloin jääesteet vielä haittasivat liittolaisten toimintaa, voi tilanne Arkangelissa kärjistyä. Voimien määrä Arkangelissa ei ollut tilanteen vaatimusten mukainen. Lisäksi oli Arkangelissakin joukoissa ilmennyt kurittomuutta, niiden luotettavuus ei ollut parempi kuin Muurmannin joukkojen.

Tilanne Arkangelissa vaati liittolaisvoimien aseman ja politiikan tarkistusta Pohjois-Venäjällä yleensä. Maaliskuussa onnistuikin Englannin hallitus aikaansaamaan liittolaisvaltojen yhteisen päätöksen Arkangelin ja Muurmannin tyhjentämisestä seuraavana kesä kautena. Tästä saivat mainitut rintamien komentajat myöskin tiedon, joskin varsinainen evakuointikäsky saapui vasta heinäkuussa.

Evakuointi ei kuitenkaan näyttänyt helpolta tehtävältä. Muurmannissa ei ollut hätää, mutta Arkangelissa voitiin joutua tilanteeseen, jossa tyhjentäminen tapahtuisi lyömättömän vihollisen päälle tunkiessa. Arkangeliin oli saatava lisävoimia varmaa evakuointia turvaamaan.

Apuvoimien saanti Arkangeliin oli kuitenkin vaikeuksien takana. Muurmannista ei voimia liennyt. Meritse voitiin niitä saada muualtakin vasta meren auettua. Mutta voimien saanti sodan muualla päättyessä kohtasi vaikeuksia kotimaassa. Englanti teki parhaansa, mutta oli sen ennen voimien lähettämistä voitettavana sisäpoliittisia esteitä. Englannin työväenpuolue oli

kaiken aikaa suhtautunut arvostellen Pohjois-Venäjän sotatoimiin. Se vastusti nytkin voimien lähettämistä Muurmanniin ja Arkangeliin. Kuvaavaa Englannin sisäpolitiikalle on, että sellainen puhtaasti sotilaallinen toimenpide kuin voimien lähettäminen hädässä olevalle rintaman osalle, ei voinut tapahtua ilman poliittisen maaperän muokkaamista. Kun tutkii Englannin sisäpoliittisia olosuhteita maailmansodan aikana, voi sukulaisuusilmiöitä tälle tapahtumalle löytää lukuisasti. On ihme, että Englanti tästä heikkoudesta huolimatta - sotilaallinen heikkous se ilmeisesti oli - niinkin hyvin suoriutui maailmansodassa.

Ennen kuin apuvoimia Englannista saatiin liikkeelle, oli toimeenpantava sanomalehtipropaganda toimenpiteen hyväksi. Propagandan teossa olivat englantilaiset maailmansodan aikana oppineet mestareiksi. Yleisen innostuksen vallitessa muodostettiin kaksi 4,000 miestä käsittävää kontingenttiä, joista toinen saapui Arkangeliin 29. päivänä, toinen kesäkuun 10. päivänä. Muurmannin rintamalla ei näistä ollut mitään suoranaista hyötyä. Päinvastoin vahinkoa sikäli, että Muurmannin joukoissa levisi huhu Arkangelin entisten joukkojen tulevan täydelleen vaihdetuiksi, kun taasen Muurmannissa ei vaihdosta ollut puhuttakaan. Tämä väärinkäsityksen tuottama hermostuneisuus saatiin kuitenkin asettumaan.

Kun kenraali Maynard nyt oli lopullisesti saanut tietää, että liittolaisvoimat Pohjois-Venäjältä tullaan evakuoimaan, kiinnitti hän päähuomionsa Muurmannin venäläisen armeijan muodostamiseen sellaiseksi, että se yksinäänkin kykenisi menestyksellä taistelemaan bolshevikeja vastaan. Tehtävää piti kenr. Maynard kuitenkin hyvin vaikeana ja tulee siihen johtopäätökseen, että venäläisillä on menestyksen edellytykset vain siinä tapauksessa, että edes pienempi englantilainen voima niitä tukee. Tämän ajatuksen toteuttamiseksi

tekee Maynard esityksiä viranomaisille Englannissa tuloksia kuitenkaan saavuttamatta.

Suunnilleen samoihin aikoihin kun kenr. Maynard saavutti Äänisjärven, alkoivat Etelä-Aunuksessa Muurmannista kokonaan riippumattomat sotatoimet bolshevikeja vastaan. Näiden tapahtumain kuvaukset varustaa Maynard otsikolla: ”Suomi vaikeuttaa tehtäväämme” (Finland Complicates our task). Kuten jo otsikkokin sanoo, ei Maynard katsellut näitä sotatoimia myötätuntoisin silmäyksin. Koko hänen kirjassaan esiintyy Suomea kohtaan varsin vihamielinen sävy ja tässä luvussa saavuttaa se huippunsa. Arvostellen asioita pahansuopaisesti antaa Maynard suomalaisten toiminnasta hyvin epäedullisen ja suureksi osaksi väärän kuvan. Maynardin ja englantilaisten suhtautuminen Aunuksessa taisteleviin suomalaisiin vapaaehtoisiiin vuonna 1919 on tavallaan hyvin mielenkiintoinen. Se osoittaa, kuinka samaa vihollista vastaan samalla sota-äyhtämöllä taistelevat joukot puutteellisten poliittisten selvittelyjen takia voivat olla toisilleen melkein vihamielisiä, sen sijaan että yhteisvoimin olisivat voineet paljonkin aikaansaada.

Selostan seuraavassa lyhyesti Maynardin kuvausta suomalaisten esiintymisestä Aunuksessa. Tilan puutteen takia en voi tässä yhteydessä oikoa kaikkia hänen virheellisiä väitteitään ja kuvauksiaan, mutta toivon voivani sen tehdä erillisessä kirjoituksessa myöhemmin.

Maaliskuun 29. päivänä saatiin sähkösanoma, joka kertoo suomalaisten joukkojen vedettävän kiireellisesti takaisin Tallinnassa Helsinkiin. Joskin tämä toimenpide näytti rauhalliselta, epäiltiin sen olevan yhteydessä Karjalan riippumattomaksi julistamisen kanssa, minkä piti tapahtua huhtikuun 10. päivänä. Sähkösanoma kertoi edelleen, että Suomella oli aikomus vallata takaisin Pietari Suuren aikana menettämänsä karjalainen alue ja aikoi Suomi nyt

käyttää hyväkseen esiintyvää mainiota tilaisuutta. Jos tämä piti paikkansa, tuli se kenr. Maynardin mielestä kiusallisesti mutkistamaan hänen toimintaansa.

Karjalaisrykmentti, joka aikanaan oli tehnyt palveluksia liittolaisille, oli sittemmin vaatinut Karjalalle vapautta. Kun se ei ollut yrityksellään mitään saavuttanut, näytti nyt ilmeiseltä, että se oli valmis väkivalloin hankkimaan Karjalalle vapauden. Rykmentti oli ilmeisesti hakenut yhteyttä Suomeen. Suomella taas oli intressi tukea karjalaisia. Kenr. Maynard otaksuu, että suomalaisten ja karjalaisten välillä oli olemassa jokin salainen sopimus.

Suomalais-karjalaisten toiminta oli vastoin Yermoloffin intressejä, joita Maynard piti ylimpänä johtonuoranaan. Tämän vuoksi ei hän myöskään voinut suhtautua vähimmälläkään suosiolla suomalais-karjalaiseen liikkeeseen.

Toukokuun 10. päivän tienoilla sai Maynard tietoja suomalaisten joukkojen keskityksestä Äänisjärven länsipuolella olevalle Suomen rajaseudulle. Muutamia päiviä myöhemmin ylittivät nämä joukot rajan ja marssivat Karjalaan. Kenr. Maynard ihmettelee, miksi oli valittu näin eteläinen hyökkäyssuunta, jos todellakin oli aikomus aikaansaada kapina karjalaisrykmentissä. Hän luulee syyksi sen, että suomalaiset pelkäsivät joutumista taisteluihin liittolaisjoukkojen kanssa, sekä että he halusivat ensin vahvistaa asemaansa Etelä-Karjalassa. Suomalaisten hyökkäystä rajan yli seurasi runsaasti karkaamistapauksia karjalaisrykmentissä ja veivät karkurit tavallisesti aseet mukanaan. Toistaiseksi ei Maynard kuitenkaan kyennyt tekemään mitään suomalaisliikkeen vaikutusten tukahduttamiseksi. Huhtikuun 26. päivänä saatiin tietää, että 500 suomalaista marssii Aunusta ja Petroskoita vastaan ja että heidän tarkoituksensa oli yhdessä karjalaisten kanssa karkottaa bolshevikit pois mainituilta alueilta. Tämä ei Maynardin mielestä todellakaan näyttänyt samalta kuin karjalais-suomalaisten nousu Yermoloffin auktoriteettia sekä samalla liittolaisia vastaan. Pikemmin

näytti siltä, että Maynardin joukot olivat saaneet odottamattoman liittolaisen taistelussa bolshevikeja vastaan.

Kun ei suomalaisten tarkoitusperiä kuitenkaan tarkalleen tunnettu, oli heidän hommiaan varottava. Mikäli suomalaiset onnistuivat valtaamaan alueita, tulivat he todennäköisesti vaatimaan määräämisvaltaa mainituille alueille. Maynard sähköittää tämän vuoksi Englantiin ja pyytää, että Suomelta vaadittaisiin takeita siitä, että sen taistelu kohdistui yksinomaan bolshevikeja vastaan ja että Suomi luovuttaa valtaamansa alueet pohjoisen provinssin hallitukselle.

Missä määrin Englannin ulkoministeriö noudatti Maynardin neuvoa, ei tämä sano tietävänsä. Pian saatiin kuitenkin tieto, että Karjalaan hyökänneet suomalaiset joukot olivat yksinomaan vapaaehtoisia, joskin Suomen hallitus varusti ne aseilla ja ampumatarpeilla. Hallitus ei ollut antanut sotaministeriölle mitään valtuuksia johtaa vapausjoukkojen liikkeitä. Saatiin myös tietää, että vapaajoukot olivat vallanneet Aunuksen ja antaneet julistuksen, jossa ilmoittivat päämääräkseen Karjalan puhdistamisen bolshevikeista ja itsemääräämisoikeuden hankkimisen Karjalalle. Tätä uutista seurasi tieto Suomen pääministerin puheesta eduskunnassa, jossa tämä ilmoitti, että joskaan hallitus ei aja mitään valtauspolitiikkaa, ei se kuitenkaan katso voivansa estää Suomen kansalaisia avustamasta karjalaisia näiden taistelussa bolshevikeja vastaan. Maynard pitää näitä uutisia mainioina, mutta ei jaksa käsittää, miksi yhteistyö liittolaisten kanssa oli niin innotonta, jos kerran pääpyrkimyksenä oli karkottaa bolshevikit Karjalasta.

Selostuksen tässä vaiheessa en saata olla tekemättä kysymystä: miksi ei Suomen hallitus todellakaan selvittänyt välejä liittolaisten kanssa? Karjalassa taistelleena, vieläpä englantilaisia lähinnä olleen rykmentin komentajana voin vakuuttaa ettei vapaajoukoissa mitään sen enempää toivottu kuin yhteisymmärrystä

liittolaisten kanssa. Omasta aloitteesta tehdyt yritykset yhteydenpitoon eivät onnistuneet kuin osittain, ja syynä siihen oli liittolaisten epäluuloisuus. Yllä olevia kenr. Maynardin sanoja taustana pitäen on sanottava, että Suomen ulkoasianjohdon taholta oltiin saamattomia suhteiden rakentamisessa liittolaisiin. Jos yhteisymmärrys olisi liittolaisten kanssa saatu aikaan vaikkapa vain taistelukauden ajaksi, olisi sodan tulos ja Karjalan kohtalo voinut olla toinen kuin mikä se nyt on. Mitä vaikeuksia hallituksellamme ja lähinnä ulkoministerillämme oli voitettavana, sitä ei allekirjoittanut tiedä. Se on kuitenkin sanottava, että otollisempaa tilaisuutta Karjalan vapauttamiselle ei aikaisemmin eikä myöhemmin ole ollut. Historia kerran osoittanee olivatko yhteisymmärryksen saavuttamisen esteenä tällä haavaa tuntemattomat, voittamattomat vaikeudet, vai oliko syynä taitamattomuus ja hyvän tahdon puute. Joka tapauksessa todistaa yllä kuvattu kenr. Maynardin mieliala retken alkuvaiheiden ajalta, että hänen puoleltaan ei olisi ollut yhteistyölle esteitä.

Maynardin pahana henkenä Karjalan asiassa oli, näin suomalaisen kannalta katsottuna, kaiken aikaa Yermoloff. Mieleltään ilmeisesti aito venäläinen, vastusti Yermoloff kaikkia karjalaisten pyrkimyksiä vapauteen. Yermoloff epäili kenraali Mannerheimia ja karjalaisia. Hän ei uskonut yhteydestä suomalaisiin koituvan muuta kuin paha. Tämän suuntaisia ajatuksia jatkuvasti kenr. Maynardin korviin kuiskutellen sai hän aikaan sen, että kenr. Maynard, joka mm. etenemisensä aikana Äänisjärvelle olisi mitä kiinteimmin toivonut yhteyttä suomalaisiin, toimi pidättyvästi. On suorastaan kohtalon karkeaa leikkiä se, ettei mainittuna aikana saatu Suomen taholta toisenlaisia ääniä Maynardin korvissa kaikumaan. Mitä ratkaisevin ja täydellisin tuhoamistaistelu olisi voitu yhteistoiminnassa englantilaisten kanssa taistella bolshevikeja vastaan Karjalassa näihin aikoihin, jos vain yhteisymmärrys ja yhteistoiminta olisi ollut olemassa.

Kenraali Maynard puhuu kyllä ”9. suomalaisen armeijakunnan” lähettämistä läheteistä, jotka pyrkivät hänen puheilleen. Nämä ilmoittivat ”suomalaisen kansallisarmeijan” saavuttaneen suuria voittoja ja haluavan yhteistoimintaa liittolaisvoimien kanssa punaisten lopulliseksi tuhoamiseksi Petroskoin pohjoispuolella. Edelleen pyysivät lähetit tietoja Maynardin voimista ja niiden sijoituksista.

Tämä Maynardin liittolaisvoimien päällikön kuvaus tuntuu kummalliselta ja täytyy sen perustua joko väärin tietoihin tai olla suorastaan vääristelty. Totta on, että vapaajoukkojen puolelta pyrittiin yhteyteen englantilaisten kanssa ja päästiinkin niin pitkälle, että mm. tietoja vihollisesta vaihdettiin. Puhe ”9. suomalaisesta armeijakunnasta” sekä ”Suomen kansallisesta armeijasta” on sen sijaan joko täydelleen tuulesta temmattu tai käsittämätöntä väärinkäsitystä. Aunuksen retken arkistot ovat tallessa ja niistä voidaan asiakirjoilla osoittaa, milloin ja missä muodossa yhteyden haku liittolaisvoimiin tapahtui.

Kenr. Maynard kertoo suhtautuneensa hyvin epäluuloisesti ko. läheteihin sekä ilmoittaneensa, että yhteistyön ehtona oli kirjalliset takeet siitä, etteivät suomalaiset tavoittele mitään aluevaltauksia Karjalassa.

Myöhemmin oli suomalaisten taholta uudelleen pyritty yhteistoimintaan. Ilmoitettiin 3,000 miehen olevan käytettävissä. Maynard piti suomalaisten sijoitusta kuitenkin liian hajanaisena ja kun poliittiset syytkään eivät yhteistyötä puoltaneet, suhtautui hän edelleen kielteisesti ehdotukseen.

Karjalaisrykmenttiin vaikutti suomalaisten esiintyminen Karjalassa kuitenkin hajottavasti. Karkurien määrä yhä lisääntyi ja kun ei rykmenttiin enää voitu luottaa, hajotettiin se. Osa miehistä liittyi erikoismuodostelmiin, osa vapautettiin.

Kaikesta huolimatta olisi Maynard ollut erittäin halukas yhteistoimintaan suomalaisten kanssa bolshevikien tuhoamiseksi Petroskoin seudulta, kunhan vaan kysymys Karjalan tulevaisuudesta olisi ensin selvinnyt. Tämän vuoksi sähköttää Maynard sotaministeriölle Englantiin korostaen tätä seikkaa mainiten, että suomalaisten olisi yhteistoimintaa varten keskitettävä voimansa. Maynard ehdottaa, että suomalaiset uhkaisivat puolella voimalla edelleenkin Petroskoita kun taas toinen puoli olisi keskitettävä siten, että välitön yhteistoiminta liittolaisten kanssa olisi käynyt mahdolliseksi.

Vastaukseksi näihin ehdotuksiin kertoo Maynard saaneensa valkoisten suomalaisten komentajalta 26. kesäkuuta ilmoituksen, jonka mukaan tämä sanoo olevansa halukas yhteistoimintaan kahdella ehdolla: punaiset suomalaiset sekä valkoiset joukot olisi vedettävä niin syrjään, etteivät ne joutuisi kosketuksiin valkoisten suomalaisten kanssa. Tämän tiedon saatuaan huudahtaa Maynard: ”Jos kissa aikaisemmin oli ollut puolittain ulkona säkistä, oli se nyt ulkona kokonaan”. Maynard sanoo ymmärtävänsä valkoisten suomalaisten halun pysyä erillään punaisista maamiehistään, mutta halua eristäytyä venäläisistä ei hän katsonut voivansa tulkita muuten kuin että suomalaiset eivät halunneet antaa venäläisille mitään osuutta Karjalan vapauttamisessa bolshevikeista. Kenr. Maynardin vastaus oli taaskin kielteinen. Kuitenkin ehdottaa hän ystävällisiä suhteita.

Tämän jälkeen kertoo Maynard tavanneensa joitakin suomalaisten joukkojen osia, jotka hän kuvaa suorastaan ryöväreiksi ja rosvoiksi. Syytökset ovat niin ylimalkaisia, ettei niiden nojalla voi tehdä mitään johtopäätöksiä, missä tällaista olisi tapahtunut. Allekirjoittaneelle on Maynardin kuvaus jotakin vallan uutta. Liittolaisvoimia lähinnä oli Muunjärvellä yksi suomalainen komppania upseerikokelas (nyk. majuri) Pajarin johdolla. Tässä komppaniassa vallitsi kaiken aikaa moitteeton kuri. Suoranaiseen kosketukseen ei se englantilaisten

kanssa joutunut. Keitä nämä olivat, se on arvoitus. Esiintyikö Karjalassa suomalaisten nimellä joitakin riippumattomia, irrallisia osastoja? Luultavasti, muuhun tulokseen ei allekirjoittanut voi tulla, jos Maynardin kuvauksessa on perää.

Pian tämän jälkeen kertoo Maynard saaneensa tiedon suomalaisten perääntymisestä Aunuksesta ja ilmi toi silloisen ilonsa tämän johdosta. Samoihin aikoihin saa hän kyllä Helsingissä olevalta englantilaiselta sotilaskomissionilta tietää, että Suomen vakinaiset joukot tulevat hyökkäämään Karjalaan sekä tiedustelun, voisiko hän asettua näiden kanssa yhteyteen Petroskoin länsipuolella parin viikon kuluttua. Edelleen ilmoitettiin, että yhteistyö nyt oli mahdollinen sen vuoksi, että Suomi oli halukas jättämään Karjalan kysymyksen kansanäänestyksen varaan.

Vastenmielisesti olisi Maynard voinut suostua tähän ehdotukseen, ellei hänen Englannista saamansa käsky olla toistaiseksi etenemättä muilla kuin venäläisillä voimilla, jotka taseen eivät vielä olleet hyökkäysvalmiit, olisi sitä estäneet. Saivatko suomalaiset vakinaiset joukot mitään aikaan tai hyökkäsivätkö ne ollenkaan, sitä ei Maynard sano tietävänsä. Hän toteaa vain tyydytyksellä, että tämä suomalaisepisoodi, joka oli tuottanut hänelle vain murhetta, nyt oli loppuun suoritettu. Sen tuloksena oli vain ollut, että Muurmannin karjalaisrykmentti oli huvennut 4,000 miehestä 600 mieheen.

Kenr. Maynardin kuvaus suomalaisten toiminnasta Karjalassa on lievemmin sanoen äärimmäisen yksipuolista. Maynardilla ei näytä olevan edes hämärää kuvaa siitä, mitä Aunuksessa keväällä 1919 todella tapahtui. Hän ei näy ajattelevan edes sitä, että suomalaiset sitoivat vastaansa suurimman osan bolshevikivoimista, jotka muuten olisivat olleet häntä vastassa. Kuinkahan Maynardin asema olisi kestänyt kesällä 1919, ellei suomalaisia voimia olisi ollut

Aunuksessa? Olisi perin kiintoisaa tutkia venäläisiä lähteitä, sikäli kuin niitä on olemassa, ja selvittää, kuinka suuret voimat suomalaisia vastassa Aunuksessa oli. Päättellen taisteluiden kiivaudesta ja laajuudesta, joihin verrattuna Maynardin useimmat taistelut olivat melkeinpä kahakan veroisia, saivat suomalaiset kantaa päivän helteen vuoden 1919 taisteluissa bolshevikeja vastaan Karjalassa. Taisteluita kuvatessaan puhuu Maynard yleensä hyvin pienistä omista tappioistaan, mutta kertoo kyllä vihollisen kärsineen tavattoman suuria tappioita. Tämän kirjoittaja uskaltaa epäillä näitä kuvauksia, sillä vakavissa taisteluissa ovat omatkin tappiot tavallisesti huomattavat.

Kenr. Maynard julkituo ilonsa suomalaisten perääntymisen johdosta Aunuksesta. Jos suomalaisten taholta haluttaisi antaa samalla mitalla takaisin, voitaisiin julkituoda samankaltainen ilo Maynardin armeijan touhulla ja vaivalla pystyttämän valkoisen venäläisen armeijan ei ainoastaan perääntymisen, vaan suorastaan romahduksen johdosta muutamaa aikaa myöhemmin. Tämän kirjoittaja lähetti, Viteleen maihinlaskun pakottaessa myöskin Karjalan retkikunnan 2. rykmentin perääntymään Petroskoin edustalta, kenraali Maynardille kirjeen, jossa ilmoitettiin liittolaisvoimien oikean sivustan tulevan avoimeksi ja valitettiin myös sitä, ettei yhteistoimintaa oltu aikaansaatu. Kirjeestä ei kenr. Maynard mainitse kirjassaan mitään - se oli muuten suomen kielellä laadittu - eikä se liene ollut hänelle mieleinen, jos koskaan lie perille saapunut. Joka tapauksessa oli puutteellisen yhteistoiminnan tuloksena se, että Karjala jäi bolshevikeille. Olisiko näin tapahtunut siinäkin tapauksessa, että yhteistyö suomalaisten ja liittolaisvoimien välillä olisi aikaan saatu, on tietenkin mahdotonta varmuudella arvioida. Suuri todennäköisyys on kuitenkin olemassa, että taistelujen tulos olisi ollut toinen, jos yhteisymmärrys olisi saavutettu. Toinen kuin nyt voisi olla myöskin Karjalan asema, ainakin siinä tapauksessa, että Suomen vakinaiset joukot olisivat edenneet rajan yli.

5.

Vetäytyminen ja sen valmistelu

Edellä on lyhyesti selostettu liittolaisvoimien toimintaa Muurmannilla yleensä sekä tarkemmin niitä tapahtumia, joihin suomalaiset tavalla tai toisella osallistuivat. Näin olemme tulleet aikaan kesällä 1919, jolloin Muurmannin tyhjentämispäätös jo oli kenr. Maynardin tiedossa, mutta käskyä siitä ei vielä oltu virallisesti annettu. Kesä kautena ja syksyllä 1919 keskittikin kenr. Maynard päähuomionsa sellaisen venäläisen armeijan muodostamiseen, joka liittolaisten lähdettyä olisi voinut jatkaa taistelua. Selostan seuraavassa edellistäkin lyhyemmin näitä lopputapahtumia.

Kesäkuun alussa oli muodostumassa olevan venäläisen armeijan päälliköksi tullut kenr. Skobeltsin. Vähitellen siirtyi hänelle yhä täydellisemmin vastuu venäläisen armeijan järjestelystä ja kehityksestä. Kenr. Maynard antaa Skobeltsinista sotilaana varsin edullisen lausunnon.

Heinäkuussa alkoivat liittolaisvallat kutsua voimiaan pois Muurmannista. Mainittuna kuukautena lähtivät ranskalaiset, kanadalaiset ja amerikkalaiset joukot. Tämä koski kipeästi mm. selkäpuoliyhteyksien hoitoon, johon erikoisesti amerikkalaiset olivat tehokkaasti ottaneet osaa. Uusi venäläinen armeija oli tällä välin kuitenkin jo kehittynyt 5,000 miehen vahvuiseksi.

Saavutetut asemat Kontiovaaran korkeudella olivat strategisesti ja taktillisesti hyvin edulliset. Rintama oli suhteellisen lyhyt, tieolot olivat paremmat kuin pohjoisempänä, Äänisjärven laivasto takasi monta etua. Myöskin ympäristö oli iloisempaa, ilmasto mainio – miehet viihtyivät paremmin kuin ennen. Kontiovaaran seudusta tuli kaiken toiminnan keskus. Se sopikin hyvin sotatoimien tukikohdaksi.

Sotatoimet olivat pitkän aikaa pysähdyksissä. Etenemisen jatkamisen esteenä oli myös Maynardin saama käsky olla etenemättä muilla kuin venäläisillä joukoilla. Olosuhteet pakottivat kuitenkin vähitellen jatkamaan sotatoimia. Shungan niemimaalla nousivat asukkaat kapinaan bolshevikeja vastaan. Heille lähetettiin apua meritse - laivasto siis taas näytteli huomattavaa osaa - ja niin saatiin jalansijaa tällä Äänisjärven luoteiskolkan suurella niemimaalla. Niemimaalta liittyi venäläiseen armeijaan myöhemmin noin 2,000 miestä. Kävi välttämättömäksi avata maayhteydet sinne. Tätä varten oli edettävä myöskin radan varrella. Se ei aluksi menestynyt. Radan vartta edennyt venäläinen rivistö suoritti tehtävänsä perin kehnosti. Tämä horjutti Maynardin luottamusta venäläiseen armeijaan. Ensi kerran olivat bolshevikit vetäneet taisteluissa

pitemmän korren. Ja tämä tapahtui juuri silloin, kun valkoisten venäläisten piti tehokkaammin ruveta ottamaan osaa taisteluihin. Tämän vuoksi uudistettiin hyökkäys, kielloista huolimatta, liittolaisvoimien avustamana. Se menestyikin nyt. Kenr. Maynard katsoi kuitenkin välttämättömäksi avata laajemmatkin sotatoimet, joiden avulla hän ennen kaikkea tahtoi nostaa uuden venäläisen armeijan itseluottamusta.

Tässä mielessä suoritettuja hyökkäysoimia jatkui kesäkuun loppupuolella ja heinäkuun alussa ja niin oli heinäkuun alkupuoleen mennessä vallattu alue summittaiselle linjalle Tiutia – Käppäselkä – Suna saakka.

Bolshevikit olivat myöskin tulleet toimeliaammiksi. Sen jälkeen kun suomalaiset vapaaehtoiset oli työnnetty takaisin, olikin bolshevikeilla runsaasti joukkoja käytettävänä. Suomalaiset punaiset esiintyivät nyt monessa paikassa. Ja missä he olivat, siellä oli ryssillä aina totinen paikka. Kuitenkin onnistuivat liittolaiset pitämään asemansa. Skobeltsin oli halukas jatkamaan etenemistä, mutta Maynard, epäilemättä hyvin viisaasti tehden, jarrutti sitä. Päätettiin kuitenkin suorittaa offensiivisiä iskuja. Lentokoneet pommittivat Muurmannin satamaa ja rautatiesilloja. Lähetettiin myös erikoisia sissiosastoja vihollisen rintaman selän taa. Näistä mainitsee Maynard luutnantti Smallin sissit, jotka hänen kuvauksensa mukaan todella saivat ihmeitä aikaan, polttaen mm. Siunujoen sillan.

Laivasto näytteli kesän aikana suurempaa osaa sotatoimissa. Heinäkuun loppuun mennessä olikin se paisunut parikymmentä alusta käsittäväksi, kolmeen laivueeseen jaetuksi laivastoksi. Elokuun 3. päivänä suoritti laivasto yhdessä maa- ja ilmavoimien kanssa Tolvojan luona varsin huomattavan taistelun, jonka tuloksena mm. oli kolme sotasaaliina saatua vihollisen aseistettua alusta, suurin 300 tonnin kantoinen.

Käppäselän valtauksen jälkeen jatkui venäläisen armeijan järjestelytyö entistä nopeammassa tahdissa. Mutta olikin jo aika siihen, sillä heinäkuussa tuli lopullisesti ja peruuttamattomasti Englannista käsky Muurmannin tyhjentämisestä. Tämä oli tietenkin valkoisille venäläisille raskas isku.

Heinäkuun 20. päivän seuduilla tuli huonoja uutisia Arkangelin suunnalta. Onegan varusväki oli kapinoinut ja luovuttanut paikkakunnan bolshevikeille. Siten oli tie Muurmannin radan varteen, Maynardin joukkojen selkään, avoinna. Tämä vaati vastatoimenpiteitä. Sumsi Posadiin sijoitettiin eräs kiireesti kokoon haalittu osasto, samoin Poventsaan. Kummatkin osastot työnsivät partioita kauas eteenpäin. Petsamo tyhjennettiin lopullisesti, ja sen varusväki käytettiin myöskin vasemman siiven suojaamiseen.

Onegassa ei tilanne kuitenkaan koskaan muodostunut Muurmannia uhkaavaksi. Bolshevikit olivat siellä varsin passiivisia ja tyhjensivät lopuksi kylän, sytytettyään sen ennen sitä palamaan. Tyhjentämispäätökseen voi osaltaan vaikuttaa se, että Englannin laivasto oli joitakin päiviä aikaisemmin voimakkaasti pommittanut kylää.

Elokuun 9. päivänä saapui Pohjois-Venäjälle lordi Rawlinson, joka oli määrätty Pohjois-Venäjän rintamien ylipäälliköksi tyhjentämisen aikana. Kenraali Maynard puolestaan piti tätä toimenpidettä tarpeettomana ja väittää sen olleen osaksi vain haitaksi. Allekirjoittanut on kuitenkin sitä mieltä, että lordi Rawlinsonin lähettäminen oli hyvin harkittu teko. Olivathan Arkangelin ja Muurmannin rintamat erillisiä, mutta niiden tyhjentämisen tuli kuitenkin tapahtua yhdenmukaisesti. Yhteisen päällikön puuttuminen olisi helposti voinut johtaa kahnauksiin.

Tyhjentämisen turvaamiseksi tuotiin Muurmanniin hyvin huomattavia lisävoimia Englannista. Näistä sijoitettiin pääosa Arkangeliin, ainoastaan

vähäisempi osa Muurmanniin.

lordi Rawlinsonin ensimmäinen tehtävä saavuttuaan oli neuvotella paikallisten komentajien kanssa. Hän esitti de Millarille käsityksensä, että liittolaisten poistuttua olisi viisainta keskittää kaikki venäläiset valkoiset voimat Muurmanniin ja luopua Arkangelista. de Millar vastusti kuitenkin tätä jyrkästi ja pysyi päätöksessään pitää molemmat rintamat. Kenr. Skobeltsinille Muurmannissa suositteli Rawlinson vetäytymistä taemmaksi Kontiovaaran edulliselle linjalle. Myöskin Skobeltsin hylkäsi tämän ehdotuksen ja piti päinvastoin välttämättömänä edetä vielä kauemmaksi etelään.

Kenraali Maynard puolustaa sekä de Millarin että Skobeltsinin kantaa. Jos näillä herroilla olisikin ollut käytettävänä täyspitoista sotaväkeä, olisi heidän käsityksellään ollut perustetta. Sen sijaan tuntuu heiltä puuttuneen aika annos todellisuustajua päättäessään pitää kiinni kaikista valtauksistaan siksikin huonoilla ja moraalisesti ala-arvoisilla joukoilla kuin mitä vasta muodostetut venäläisen armeijan osastot olivat. Maynard tahtoo nähdä de Millarin ja Skobeltsinin päätöksissä jonkinlaista sankaruutta. Sivustakatsojan mielestä tuntuu se kuitenkin typeryydeltä. Niin hyvin Muurmannin kuin Arkangelin venäläiset joukot olivat vähän väliä osoittaneet kapinallisuuden oireita, Arkangelissa kapinoineetkin. Näissä oloissa olisi ollut viisainta seurata Rawlinsonin neuvoa, keskittää voimat ja rajoittaa tavoitteita. Ilmeisesti osoittivat valkoiset venäläiset tälläkin kertaa samaa suuruudenhulluutta kuin aikaisemmin kesällä, jolloin he tietävästi taivuttivat englantilaiset hylkäämään ainoan luonnollisen liittolaisensa: suomalaiset vapaaehtoiset.

Shungan niemimaalla jatkuivat sotatoimet menestyksellisesti elokuun aikana. 21. päivänä oli niemimaa lopullisesti puhdistettu vihollisista, suomalaisista punaisista. Tämä paransi huomattavasti asemaa Muurmannin rintamalla.

Pohjois-Venäjän tyhjentäminen liittolaisjoukoista päätettiin lopullisesti suorittaa siten, että ensin tyhjennetään Arkangeli ja noin 10 päivää myöhemmin Muurmanni. Arkangelissa piti tyhjentämisen alkaa 25. päivänä syyskuuta. Ennen liittolaisjoukkojen poisvetämistä päätettiin suorittaa jo aikaisemmin suunniteltu yleinen hyökkäys. Hyökkäyksellä oli kaksi tarkoitusta: toisaalta antaa viholliselle sellainen isku, että liittolaisvoimien tyhjentäminen voi tapahtua häiriöttä, toisaalta moraalisesti järkyttää vastustajaa niin, että valkoiset venäläiset joukot saisivat yksin jäätyään ainakin aluksi olla rauhassa. Tärkeätä oli myöskin saada joukkojen moraalit kohoamaan, mikä parhaiten saavutettiin voitokkaalla etenemisellä.

Hyökkäyksen tavoitteena oli Sununjoki. Liittolaisjoukot eivät kuitenkaan saaneet edetä Nurmijoen eteläpuolelle, jottei vaarannettaisi tyhjentämissuunnitelmia.

Kenr. Maynard laati hyökkäyssuunnitelman, lordi Rawlinson hyväksyi sen, mutta käskyt annettiin Skobeltsinin nimessä. Tahdottiin kohottaa hänen auktoriteettiaan.

Bolshevikeilla täytyi olla tieto hyökkäysaikeista, sillä monissa Englannin ja mannermaankin lehdissä oli puhuttu liittolaisjoukkojen tyhjentämisestä Muurmannista. Sitä paitsi oli bolshevikien Jäämeren jäätyksen nojalla helppo laskea, milloin se viimeistään voisi tapahtua.

Yllätykseen ei näin ollen voitu laskea. Kuitenkaan ei voitu tyytyä siihen, että bolshevikit ainoastaan perääntyisivät, vaan oli pyrittävä antamaan todella tappioita tuottava ja masentava isku. Näitä näkökohtia silmällä pitäen oli hyökkäyssuunnitelma laadittava.

Hyökkäyssuunnitelman mukaan piti rintaman suunnassa edetä kaksi rivistöä, toinen pitkin rautatietä, toinen siitä itään; lännestä saarrostaen kaksi rivistöä, äärimmäisenä oikealla rivistö Koikarin kautta Sununjärven eteläpäähän, sekä toinen rivistö rautatien ja oikean rivistön välissä Tiudian kautta Lishmaan; vasemmalla yksi rivistö Sunan niemimaalta suunnilleen Ilomskää kohti (paikan nimet raporttikartan mukaan, paitsi Shungan niemimaa, jota ei raporttikartassa mainita; tämä niemimaa mainitaan Theodor Homiénin toimittamassa teoksessa ”Itä-Karjala ja Kuollan Lappi” myöskin nimellä Zaonezhjen niemimaa).

Koko hyökkäyssuunnitelman perusteena oli siis saarrostusajatus. Myöskin rintamasuunnassa eteneville rivistöille annettiin käsky aina pyrkiä ainakin paikalliseen saarrostukseen. Kiinnitän aivan erikoisesti huomiota tähän seikkaan, koska myös meikäläisten Karjalassa käymien sotien taktillisena opetuksena on ollut, että siellä aina on pyrittävä toimimaan hyökkäyksellisesti ja saarrostavasti. Harva asutus, pitkät etäisyydet tukikohtiin, tästä kaikesta syntynyt jonkinlainen erämaantuntu, tekee joukot hyvin aroiksi sivustoistaan ja luo saarrostavalle hyökkäykselle parhaimmat menestymisen edellytykset. Kun tätä käsityskantaa vastaan usein on esitetty, että se menestyy vain pienissä olosuhteissa eikä suurempien joukkojen ollessa kysymyksessä, tahdon erikoisesti tässä yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, että liittolaisten syyskuun hyökkäykseen otti osaa varsin huomattavat voimat.

Hyökkäyksen suorituksessa on meitä suomalaisia erikoisesti kiinnostava liittolaisten oikean rivistön eteneminen, koska sitä vastassa oli suomalaisia punaisia. Tämän rivistön tuli lähinnä vallata Koikari ja Ussuna, joita suomalaiset pitivät. Olosuhteisiin katsoen vahva osasto, 1000 miestä ja 5 tykkiä (miehistä 700 englantilaisia) suoritti hyökkäyksen ensilinjassa, reservinä seurasi 600 miestä käsittävä venäläinen pataljoona.

Molemmat hyökkäykset epäonnistuivat. Suomalaiset pitivät hyvissä asemissa lujasti puoliansa, vieläpä tekivät ripeän vastahyökkäyksen, joka kuitenkin kovin ponnistuksin saatiin torjutuksi. Syyskuun 11. päivänä uudistettiin hyökkäykset, mutta taaskin tuloksetta. Oli kohdattu lujempaa vastarintaa kuin koskaan ennen.

Tämä toinenkin epäonnistuminen oikealla siivellä alkoi jo huolestuttaa, varsinkin kun kylät piti olla vallattu ennen pääoffensiivin alkamista 14. päivänä syyskuuta. Keskimmäiset rivistöt, joihin pääosa liittolaisvoimia oli keskitetty, etenivät menestyksellisesti. Mutta Koikarissa ja Ussunassa kärsittiin vielä kolmaskin tappio. Oikea rivistö ei koskaan onnistunut murtamaan suomalaisten vastustusta. Kenraali Maynard, englantilainen sotilas ja gentlemanni, lausuu suomalaisten vastustuksesta:

”Kaikki kunnia on tuleva suomalaisille. He tekivät, mitä mikään bolshevikiosasto ei aikaisemmin ollut kyennyt tekemään, pitivät sitkeästi asemansa kolmea hyökkäystä vastaan, joista kahteen otti osaa myöskin liittolaisjoukot. Bolshevikit ovat heille suunnattoman suuressa kiitollisuuden velassa, sillä he pysyttivät punaisen vasemman siiven horjumattomana ja tekivät tyhjäksi valkoisten venäläisten mahdollisuuden saavuttaa loistava voitto Sununjoella.”

Tämän kirjoittaja yhtyy täydestä sydämestään kenr. Maynardin rehelliseen ja miehekkääseen lausuntoon. Kunnia urheille miehille, kuuluivatpa he mihin leiriin tahansa, ja suomalaisiin punaisiin - traagillisista veljesriidoista huolimatta - sitoo meidät sitä paitsi kansalliset verisiteet. Koikarin ja Ussunan sankareille kannattaa valkoisenkin Suomen kohottaa lakkia. Kun kerran, ajan lääkittyä vielä kivistävät haavat, kirjoitetaan historiaa ja sankaritarinoita suomalaisten taisteluista ja voitoista vieraalla kamaralla, älköön silloin unohdettako Koikarin

ja Ussunan taisteluita. Olisikohan Venäjällä oleskelevien suomalaisten joukossa ketään, joka riittävän kauaksi tulevaisuuteen katsoen merkitsisi aikakirjoihin tarkemmin muistiin näiden taisteluiden tapahtumat?

Kaikkialla muualla, paitsi suomalaisten rintamalla, oli taistelun kuva vallan toinen.

Keskimmäiset rivistöt etenivät voitokkaasti Lishmaan saakka. Eteneminen jatkui edelleen ja jo 16. päivänä oli Nurmijoen linja saavutettu, ja sen eteläpuolelle eivät liittolaisjoukot saaneet edetä. Hyökkäyksen tukemiseen oli ottanut tehokkaasti osaa myöskin laivasto, laskien vihollisen selän taakse osastoja. Voitto oli täydellinen, suuret määrät vankeja saatiin.

Tähän päättyikin hyökkäys, johon kaikkiaan oli liittolaisten puolella ottanut osaa noin 9000 miestä. Skobeltsin, huomioon ottaen vastoinkäymiset Koikarin ja Ussunan suunnalla, katsoi nimittäin viisaimmaksi olla etenemättä venäläisilläkään voimilla edemmäksi.

Kenr. Maynard oli hyvin tyytyväinen tuloksiin. Rautatien varrella olivat bolshevikit kärsineet musertavan tappion. Äänisjärvellä olivat he menettäneet suurimman sota-aluksensa. Uusi linja oli varsin edullinen. Koikarin ja Ussunan tappiot olivat kyllä karvaita, mutta kun saatiin tieto, että Koikari oli tulossa, väheni tämänkin pippurin kirpeys. Skobeltsinin asemaa voitiin pitää tyydyttävänä. Liittolaiset olivat luoneet hänelle hyvät edellytykset jatkaa taistelua.

18. päivänä syyskuuta alkoi rintaman luovutus venäläisille ja 22. päivänä olivat liittolaisjoukot keskitetty kuljetusta varten radan varteen. 25. päivänä seisoi Skobeltsin armeija yksinään bolshevikiarmeijaa vastassa.

Tyhjentäminen sujui suunnitelmien mukaisesti, lukuun ottamatta erästä välikohtausta. Suomalaislegioonan jätteistä oli kokoontunut noin satamiehinen joukko rintaman taakse, ja nämä hävittivät muutamia siltoja. Tästä oli seurauksena, että osa joukoista oli kuljetettava Kemistä vesiteitse. Tyhjentäminen ei tämän vuoksi kuitenkaan viivästynyt.

Omituinen sattuman oikku oli se, että kenr. Maynard, kaikki rasitukset kestettyään, juuri joukkojen ollessa valmiit kuljetettaviksi pois, sairastui vaikeasti. Kuitenkin kertoo hän voineensa seurata joukkojen lähtötoimenpiteitä.

Tähän lopettaa kenraali Maynard kertomuksensa. Lyhyessä loppuhuomautuksessaan hän lausuu toivovansa voineensa osoittaa, että liittolaisvoimien lähettäminen Muurmannille maailmansodan aikana oli perusteltu teko ja samoin, että niiden sinne jääminen taistelemaan bolshevikeja vastaan oli paikallaan. Hän valittaa ainoastaan sitä, ettei taistelua bolshevikeja vastaan käyty voimakkaammin, jotta tuo rutto olisi alkuunsa nujerrettu.

Loppuarvostelua ei liittolaisten toiminnasta Muurmannilla näin lyhyessä selostuksessa, jonka sitä paitsi täytyy olla yksipuolinen ja subjektiivinen, voi antaa. Kuitenkin on sanottava, että liittolaisten toiminta Muurmannilla oli harkittua ja määrätietoista, tavallaan hyvin varovaistakin, mutta samalla varmaa. Kenr. Maynard henkilökohtaisesti on ilman epäilystä etevä ja voimakastahtoinen sotilas.

Syvästi valitettavaa on se, ettei valkoinen Suomi aikanaan kyennyt saavuttamaan hänen kanssaan yhteisymmärrystä. Kuten aikaisemmin jo usein olen sanonut, olisi Muurmannin ja koko Itä-Karjalan kohtalo silloin voinut muodostua toiseksi kuin mitä se nyt on.

Loppu.

Selitteet

Kannen kuva

HMS Cochrane. 1914. Symonds & Co, Imperial War Museum.

Lukujen otsikkokuvat

Yhdysvaltalaisia joukkoja saapumassa Venäjälle. 5.9.1918. Chicago Tribune.

Punaisia Vienassa. 1918. Sota-arkisto.

Kenraali Poole ja kasakoita. 1918.

Ensimmäisen Petsamon-retken esikunta Rovaniemellä. 1918.

Liittoutuneiden joukkoja odottamassa alukseenousua. 1919.

Paikannimien nykyiset kirjoitusasut

Danilova - ДАНИЛОВО

Kantalahti - КАНДАЛАКША

Kontiovaara - Кархумäki, Медвежьегорск

Muurmanni - Murmansk, Мурманск

Ontajärvi - Ондозеро

Poventsä - Повенец

Segesha - Segeža, Сегежа

Soroko - Belomorsk, Беломорск

Sumski-Posadi - Suma, Сумский Посад

Kärräselkä - Кяппесельга